

Osatutkimus IV

Päläs, Jenna – Peltonen, Anja – Määttä, Kalle, Jakamistalous ja kuluttajansuoja – haasteena osapuolten oikeusaseman määrittäminen jakamistalouden alustoilla. Teoksessa: Päläs, J. – Määttä, K. (toim.), Jakamistalousjuridiikan käsikirja. Alma Talent 2019, s. 87–145.

Artikkeli julkaistaan uudestaan väitöskirjan osana artikkelin alkuperäisten tekijänoikeuksien haltijan ystävällisellä luvalla.

Jenna Päläs, Anja Peltonen ja Kalle Määttä¹

JAKAMISTALOUS JA KULUTTAJANSUOJA – HAASTEENA OSAPUOLTEN OIKEUSASEMAN MÄÄRITTÄMINEN JAKAMISTALOUDEN ALUSTOILLA

1 Kysymyksenasettelusta

Tämä luku käsittelee kuluttajansuojasääntelyn soveltamiseen liittyviä jakamistalouden erityiskysymyksiä. Kuluttajansuojasääntely on keskeinen väline yksityishenkilöiden taloudellisen, fyysisen ja digitaalisen turvallisuuden mahdollistamisessa silloin, kun nämä toimivat kuluttajan ominaisuudessa ja hankkivat elinkeinonharjoittajilta erilaisia hyödykkeitä yksityistä kulutustaan varten. Sääntelyn pyrkimyksenä on eri keinoin tasapainottaa kuluttajien ja hyödykkeitä tuottavien ja niitä tarjoavien elinkeinonharjoittajien välisiä voimasuhteita sekä puuttua kuluttajien kannalta kohtuuttomiin ja sopimattomiin sopimusehtoihin.² Toisin sanoen sääntelyn kohteena on kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen suhde. Tästä systemaattisesta lähtö-

---

¹ Lukujen 2 ja 3 kirjoittamisesta ovat pääasiassa vastanneet Kalle Määttä ja Anja Peltonen, ja Jenna Päläs on laatinut näihin lukuihin tarkennuksia näkemyksiä mm. jakamistaloutta koskevien tulkintojen muodossa sekä osioita kuten luvun 2.3.2. Luvun 4 kirjoittamisesta ja tutkimustuloksista on vastannut Jenna Päläs. Johtopäätösluvun ovat laatineet Päläs ja Peltonen.

² Kuluttajansuojasääntely pyrkii lisäksi mm. mahdollistamaan kuluttajien oikea-aikaisen, totuudenmukaisen ja riittävän tiedonsaannin, suojaamaan kuluttajia yllättäviltä ja ankarilta sopimusehdoilta sekä varmistamaan kuluttajille oikeus-suojakeinojen vähimmäistason elinkeinonharjoittajan virheellisen tai viivästyneen suorituksen yhteydessä. Kuluttajansuojaoikeudesta ja sen funktioista laajasti ks. Peltonen – Määttä 2015.

kohdasta johtuen soveltamisalan ulkopuolella ovat elinkeinonharjoittajien väliset suhteet (*B2B, business-to-business*) sekä yksityishenkilöiden väliset oikeustoimet.

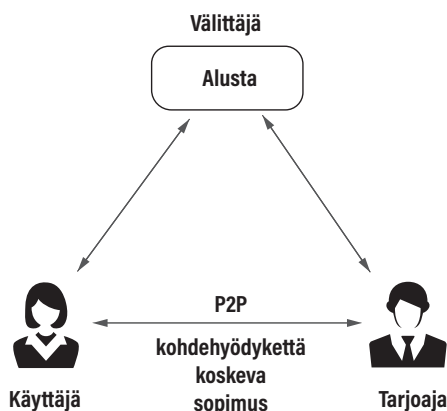
Jakamistalouden eri määritelmissä viitataan tyypillisesti digitaalisia palvelualustoja hyödyntäviin liiketoimintamalleihin, joilla luodaan avoin markkinapaikka yksityishenkilöiden tarjoamien tavaroiden tai palvelujen käyttöä varten. Niin Euroopan komission käyttämän *yhteistyötalous*-termin kuin monien muiden jakamistalousmääritelmien ytimenä on vertaissuhteeseen (*P2P, peer-to-peer*) perustuva vaihdanta ja hyödyketuotanto.³ Tällä tyypillisesti viitataan siihen, että keskenään vertaiset yksilöt tuottavat, tarjoavat ja käyttävät hyödykkeitä erotuksena elinkeinonharjoittajien tuottamien kulutushyödykkeiden kuluttamisesta. Jakamistaloutta kuvataankin eräänlaisena markkinapaikkana, joka tuo yhteen yksityishenkilöistä koostuvat jakeluverkostot,⁴ jolloin jakamistaloudesta puhutaan monesti juurikin kuluttajien välisinä transaktioina (*C2C, consumer-to-consumer*).⁵ Jakamistalouden toimijat voidaan esitysteknisistä syistä pelkistää kolmeen osallistujaryhmään: alustat, resurssien tarjoajat ja resurssien käyttäjät. Alustoja tarjoavat ja ylläpitävät toimijat fasilitoivat asiakkaitensa eli resurssin tarjoajien ja niitä alustojen välityksellä hankkivien käyttäjien välistä eri resurssien ”jakamista”, joka voi konkreettisesti tarkoittaa esimerkiksi porakoneen lainaamista, auton vuokrausta tai lastenhoitoavun hankintaa. Jakamista lähestytään tässä artikkelissa

³ Ks. COM(2016) 356 final. s. 3. Tiedonannossa erikseen todetaan, että yhteistyötaloutta vastaavasta toiminnasta käytetään myös jakamistalous-termiä. Esim. Harmaala – al. 2017 näkevät vertaistuotannon ja vertaistoiminnan olevan yksi jakamistalouden peruspremissistä. Vertaistoimintaa painottaa määritelmässään myös Hamari – al. 2015, s. 2. Vrt. Botsman 2013, joka kuvaa yhteistyötalouden rakentuvan yksilöistä ja yhteisöistä koostuvista jakeluverkostoista.

⁴ Koopman – Mitchell – Tierer 2015, s. 531. Myös yhteistyötaloudella viitataan keskenään vertaisten toimijoiden välisiin transaktioihin, joiden keskiössä on e-ammattimaisten toimijoiden tarjoamat tuotteet ja palvelut, ks. COM(2016) 356 final ja Smorto 2018.

⁵ Frenken – Schor 2017, s. 5. Kuluttajien keskinäistä vaihdantaa ja taloudellista osallisuutta kuvataan myös *yhteis-* tai *yhteisöllisen kuluttamisen* käsitteellä (*collaborative consumption*). Käsitteellä viitataan talousmalliin, joka perustuu kuluttajalta toiselle tapahtuvaa resurssien jakamiseen, vaihtamiseen, kauppaamiseen, vuokraamiseen sekä muuhun taloudelliseen yhteistyöhön ja yhteiskäyttöön. Näin Botsman – Rogers 2010 sekä Botsman 2013. Vrt. Hamari – al. 2015, s. 2 katsovat collaborative consumption -käsitteen olevan yksi jakamistalouden kategoria.

kolmikantaisena sopimuskokonaisuutena, jossa alusta saattaa tarjoajat ja käyttäjät kosketuksiinsa toistensa kanssa resurssia eli kohdehyödykettä koskevan sopimuksen solmimiseksi.⁶ Asetelmaa voidaan kuvata seuraavasti:

Kuva 1. Sopimisen perusasetelma jakamistaloudessa

Perimmäinen kysymys tässä yhteydessä on se, miltä osin kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä oikeussuhdetta sääntelevää normistoa voidaan soveltaa jakamistalouden transaktioihin. Kuluttajansuojaoikeuden keskeisimmän säädöksen, kuluttajansuojalain (38/1978, jäljempänä KSL), soveltamisalaa on KSL 1 luvun säännöksissä rajattu *kuluttajan, elinkeinonharjoittajan ja kulutushyödykkeen* käsitteillä. Lakia voidaan soveltaa silloin, kun toimijoiden ja jaettavan resurssin voidaan katsoa täyttävän näiden ns. muodollis-oikeudellisten statuskäsitteiden tunnusmerkit.⁷ Toisin sanoen jakamistalouden yksi merkittävimmistä haasteista on se, milloin ”resurssien jakamisessa” on ky-

⁶ Lähtökohtaisesti asetelma muistuttaakin mm. kiinteistöjen ja asuinhuoneistojen välitystoimintaa, jossa välittäjä saattaa myyjän tai vuokraajan kosketuksiin ostajan tai vuokralaisen kanssa.

⁷ Monen muunkin kuluttajansuojasäätelyä sisältävän lain kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan käsitteet ovat KSL:n määritelmiin nähden yhteneväisiä, joten KSL:n soveltamisalaa koskevalla problematiikalla on tulkintavaikutuksia myös erityislakien soveltamistilanteissa.

symys sellaisesta kulutushyödykkeiden tarjonnasta, myynnistä tai muusta markkinoinnista taikka välittämisestä elinkeinonharjoittajilta kuluttajille, jotta kuluttajansuojaoikeudellinen sääntely tulisi sovellettavaksi.

Kuluttajansuojasääntelyn soveltaminen jakamistalouden ilmiöihin on herättänyt kysymyksiä. Alustan asiakkaan aseman osalta on ollut epäselvää, rinnastetaanko asiakas kuluttajaan vai pidetäänkö resurssien jakamista puhtaasti yksityishenkilöiden välisenä suhteena.⁸ Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksessä todetaan merkittävän osan lainsäädännöstä tarkoitettua sääntelemään aivan muunlaista toimintaa kuin jakamistaloutta. Edelleen selvityksessä todetaan jakamistalouden hämärtävän kuluttajan ja tarjoajan sekä ammattimaisen ja muun palveluntarjoajan vakiintuneita rajoja.⁹ EU:n jakamistalouden kuluttajakysymyksiä koskevassa raportissa selvitettiin vertaissuhteiden käytäntöjä ja ongelmia alustoilla. Yhteenvetona oli, että 60,5 prosenttia vastaajista koki epäselväksi, mikä taho kantoi virhevastuun, mikä on alustan vastuu ja missä tilanteissa ja ketä kohtaan käyttäjällä oikeus hyvitykseen. Enemmistö kuluttajista piti tärkeänä, että vastuuheitojen pitää olla selkeät ja läpinäkyvät alustalla toimittaessa.¹⁰

Lainsoveltamisen haastavuus jakamistalouden ilmiöihin on seurausta eri toimijoiden moninaisuudesta sekä toiminnan alustavälitteisyydestä. Digitaalisen alustainfrastruktuurin ja sopimusympäristön keinoin palvelualustat yhdistävät hyödykkeiden tarjoajat ja käyttäjät,¹¹ jotka voivat koostua kuluttajista, itsensätyöllistäjistä, erilaisista palveluntuottajista, tavarantoimittajista ja mainostajista sekä jopa ohjelmoiduista koneista.¹² Tämä alustojen asiakaskunnan heterogeenisyys

⁸ On jopa pohdittu, onko jakamistaloudessa lainkaan kuluttajia ja tarvetta heikoman suojan sääntelylle. Ks. Smorto 2018, jossa hän perustelee, miksi jakamistalustojen käyttäjät ovat yhä heikommassa asemassa ja oikeudellisen suojan tarpeessa.

⁹ TEM 2017, s. 15.

¹⁰ Kyselystä tarkemmin ks. Hausemer – al 2017.

¹¹ COM(2016) 356 final, s. 3, jossa käytetään termiä yhteistyöalusta.

¹² Srnicek 2017, s. 44 näkee, että juuri alustan välittäjänluonne erottaa alustayritykset perinteisille liiketoimintamalleille rakennetuista yrityksistä. Alustapohjaisen liiketoimintamallin etuja ovat ensinnäkin se, että ne asettuvat käyttäjiensä välikäsiksi. Toiseksi alustat muodostavat maaperän käyttäjien väliselle vuorovaikutukselle, mikä itsessään mahdollistaa käyttäjädatan keräämisen ja sen kaupallisen hyödyntämisen.

hankaloittaa osapuolten aseman arviointia. Lisäksi kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisiä vakiintuneita rajoja hämärtää se, että yksityishenkilöt voivat toimia sekä kuluttajan että tarjoajan roolissa, jolloin ammattimaisen ja ei-ammattimaisen toiminnan rajanveto hankaloituu.¹³ Etenkin ei-ammattimaisesti hyödykkeitä tarjoavien ns. *prosumer*-käyttäjien kuluttajansuojaoikeudellisen aseman määrittely on haastavaa:¹⁴ pidetäänkö *Airbnb*-majoittajaa, *Wolt*-kuljettajaa, *tubettajaa* tai *Instagram*-tähteä elinkeinonharjoittajana? Lisäksi on huomiotava, että alustat ovat tyypillisesti korostuneen taloudellisia ja kaupallisia toimijoita,¹⁵ jolloin resurssintarjoaja voi yhtäältä olla suhteessa alustaan kuluttaja, mutta suhteessa käyttäjään elinkeinonharjoittaja tai vertaisperiaatteella toimiva, ei-ammattimainen palveluntarjoaja.

Tämän luvun tutkimustehtävänä on KSL:n yleistä soveltamisalaa koskevien säännösten näkökulmasta tarkastella, millä eri seikoilla on merkitystä jakamistalouteen osallistuvan toimijan kuluttajaksi ja elinkeinonharjoittajaksi määrittelyssä. Kansallisen sääntelyn lisäksi huomio kiinnittyy myös unionitason sääntelyyn ja oikeuskäytäntöön, sillä kuluttajansuojaoikeus on vahvasti EU-tasolla harmonisoitu.¹⁶ Tutkimuskysymyksenä on, millä edellytyksellä resurssintarjoajaa voidaan pitää elinkeinonharjoittajana ja resurssinkäyttäjää kuluttajana. Kuluttajansuojasääntelyn soveltumista koskeva kysymys on tärkeä,

¹³ TEM 2017, s. 15.

¹⁴ Ks. Hatzopoulos – Roma 2017, s. 86, jossa he näkevät rajojen hämärtyksen johtuvan juuri tarjoajan ja kuluttajan vertaistoimijan asemasta. Ks. myös Busch – al. 2016, s. 4.

¹⁵ On syytä korostaa, että alustat toimivat hyvinkin erilaisilla toimintaperiaatteilla ja tarkoituksilla. Alustat voivat olla voittoa tavoittelevia tai voittoa tavoittelemattomia yhteisöllisiin, kulttuurisiin tai sosiaalisiin tavoitteisiin tähtääviä entiteettejä kuten säätioita tai osuuskuntia, ks. Schor 2014 ja TEM 2017, s. 33. Alustat tarjoavat tyypillisesti SEUT 57 artiklan mukaisia palveluita, ks. Hatzopoulos – Roma 2017, s. 95.

¹⁶ Näin ollen direktiivipohjainen sääntely ja unionin tuomioistuimen case law ovat olennainen osa KSL:n tulkinnassa. Silloin lain alkuperäinen lähtökohta, jossa KSL 1 luvussa täsmennetään peruskäsitteet kaikkien lukujen osalta, ei toimi, vaan direktiivikohtaisesti täytyy tarkistaa soveltamisala ja käsitteet. Näin esimerkiksi Peltonen – Määttä 2015, s. 44. Toinen huomionarvoinen seikka on se, että kuluttaja-asiamiehen, kuluttajaoikeusneuvojen ja kuluttajariitalautakunnan toimivallat poikkeavat toisistaan eivätkä ole yhteneväisiä KSL 1 luvun kanssa, vrt. kuluttajariitalautakunnasta annetun lain (8/2007) 2 ja 3 § sekä kuluttajaneuvonasta annetun lain (800/2008) 1 §.

sillä jakamistalouteen osallistuvien yksityishenkilöiden oikeudet ja velvollisuudet eroavat merkittävästi riippuen siitä, toimivatko he KSL:n tarkoittamina kuluttajina ja elinkeinonharjoittajina vai onko kysymys KSL:n soveltamisalan ulkopuolella olevasta sopimussuhteesta.¹⁷ Toiseksi selvitetään alustan kuluttajansuojaoikeudellista oikeusasemaa resurssien välittäjänä sekä arvioidaan alustan välittäjäluonnetta kuluttajansuojasääntelyn näkökulmasta. Aluksi aloitetaan palvelualustojen asiakkaiden, resurssin tarjoajien ja käyttäjien, kuluttajansuojaoikeudellisen aseman tarkastelulla. Tämän jälkeen tarkastelemme alustan asemaa välittäjänä sekä elinkeinonharjoittajana. Lopuksi kokoamme yhteen tarkastelun johtopäätökset.

2 Resurssintarjoaja - elinkeinonharjoittaja vai ei?

2.1 Lähtökohtia kuluttajansuojasääntelyn soveltamisalaa koskevaan problematiikkaan

KSL 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan kuluttajansuojalaki ”koskee kulutushyödykkeiden tarjontaa, myyntiä ja muuta markkinointia elinkeinonharjoittajilta kuluttajille. Lakia sovelletaan myös, kun elinkeinonharjoittaja välittää hyödykkeitä kuluttajille.” Avainkäsitteitä soveltamisalaa määritettäessä ovat siis kulutushyödykkeet, asianomaisten hyödykkeiden tarjonta, myynti, muu markkinointi sekä välitys, elinkeinonharjoittaja sekä kuluttajat. Näiltä osin niin lainvalmisteluaineisto kuin oikeuskäytäntökin tarjoavat vastauksia siihen, miten asianomaiset käsitteet on rajattava. Toisin sanoen, koska vahvasti velvoittavat oikeuslähteet eli tässä tapauksessa erityisesti laki ei avaa vastauksia tulkintaongelmiin, on tulkinnassa turvaututtava heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin. Kansallisella tasolla merkityksellisiä ovat tällöin ensinnäkin hallituksen esitykset ja valiokuntien mietinnöt sekä toi-

¹⁷ Kuluttajana resurssinkäyttäjällä on esimerkiksi peruuttamisoikeus verkon välityksellä tehtyyn hyödykkeen kauppaan.

seksi korkeimman oikeuden ja markkinaoikeuden (sekä markkinatuomioistuimen) ratkaisut. Lisäksi ns. sallituilla oikeuslähteillä voi olla käsitteiden sisällön tulkinnassa merkitystä.¹⁸

Tässä on syytä nostaa esille myös se, että esimerkiksi korkolaissa mainitaan sellaisia kriteereitä, joilla voi olla merkitystä myös kuluttajansuojalain soveltamisalaa rajattaessa¹⁹. Kysymykseksi muodostuu se, voidaan-ko kuluttajan, elinkeinonharjoittajan ja kulutushyödykkeen käsitteitä soveltaa yhdenmukaisesti korkolain ja kuluttajansuojalain kesken. Käytännölliset ja hallinnolliset näkökohdat puoltavat vahvasti tätä ratkaisua, mutta toisaalta nämä argumentit ovat ainoastaan sallitun oikeuslähteen asemassa lakia tulkittaessa. Näin ollen, jos esimerkiksi kuluttajansuojalain esitöissä otetaan kantaa soveltamisalaa, hallinnolliset ja käytännölliset näkökohdat jäävät toissijaiseen asemaan.²⁰ Edellä mainitusta huolimatta on kuitenkin syytä korostaa, että kiperimmissä tulkin- taongelmissa, joissa muut oikeuslähteet vaikenevat, hallinnollisille ja käytännöllisille näkökohdille voidaan antaa painoarvoa, vaikka ne eivät sitovia oikeuslähteitä olekaan²¹.

Kun kulutushyödykemarkkinat ovat kehittyneet, on syntynyt monenlaisia uudenlaisia kaupankäyntimuotoja, jotka eivät kuulu kuluttajansuojalain tai kuluttaja-asiamiehen toimivallan piiriin. Tällaisena voidaan mainita tilanteet, joissa yritys haluaa ostaa kuluttajilta esimerkiksi osakkeita tai kultaa. Sen sijaan jos kultaa ostava yritys myy samalla kullaan arviointipalvelua, kyse on luonnollisesti kuluttajansuojalain piiriin kuuluvasta hyödykkeestä²². Myöskään tärkeää kuluttajansuoja-

¹⁸ Sallittuja oikeuslähteitä voidaan käyttää oikeudellisessa ratkaisuharkinnassa, mutta niiden sivuuttamista ei ole sanktioitu. Niitä käytetään tyypillisesti argumentaation tukena. Sallittuja oikeuslähteitä ovat esimerkiksi oikeustieteen kirjallisuudessa ja tiedejulkaisuissa esitetyt kannanotot ja reaaliset argumentit, joista jälkimmäisellä viitataan tulkintavaihtoehtojen vaikutuksiin ja niitä koskevaan harkintaan. Sallittujen oikeuslähteiden luokittelusta ks. Aarnio 1989.

¹⁹ Korkolain (633/1982) 2.2 §:ssä mainitaan velallisen sitoumus, joka liittyy *kuluttajaluottoa tai muuta kulutushyödykettä koskevaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen*.

²⁰ Peltonen – Määttä 2015, s. 47.

²¹ Ks. myös Määttä 2014, s. 300–305.

²² Ks. kuluttaja-asiamiehen ratkaisu asiassa KKV/2972/14.08.01.05/2014, jossa Suomen Jalometallikierrätys Oy lähetti kuluttajille laskumuotoisen asiakirjan, jonka tarkoituksena oli toimia muistutuksena arviointipalvelun käytöstä. Menettely oli kuluttajan kannalta harhaanjohtavaa ja sopimatonta.

sääntelyä edustavat direktiivit sopimattomista kaupallisista menettelyistä 2005/29/EY (jäljempänä UCPD)²³ tai kuluttajan oikeuksista 2011/83/EU (jäljempänä CRD)²⁴ eivät ulotu tapauksiin, joissa kuluttaja on myyjänä.²⁵ Kuluttajaa suojataan suhteessa kaupalliseen vasta-puoleen, myyjään tai palvelun suorittajaan. Myös näiden direktiivien lähtökohtana ovat toimijat, jotka eivät ole tasavertaisia – kuluttaja nähdään olevan heikommassa asemassa tietojensa, taitojensa ja resurssiansa puolesta.²⁶ Seuraavassa käsitellään resurssin tarjoajan elinkeinonharjoittajaksi määrittelyä tarkemmin kulutushyödykkeen, kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan käsitesisältöä tarkastelemalla.

2.2 Jaettava resurssi ja kulutushyödykkeen käsite

Tarjoajan elinkeinonharjoittajaksi määrittelyssä tulee ensinnäkin arvioida, onko jaettavassa resurssissa kyse kulutushyödykkeestä. KSL 1 luvun 3 §:n mukaan: ”*Kulutushyödykkeellä* tarkoitetaan tässä laissa tavaroita, palveluksia sekä muita hyödykkeitä ja etuuksia, joita tarjotaan luonnollisille henkilöille tai joita tällaiset henkilöt olennaisessa määrässä hankkivat yksityistä talouttaan varten.”²⁷ Esimerkiksi *digitaaliset sisällöt* ovat useissa maissa osoittautuneet vaikeaksi määrittellä perinteisessä jaottelussa tavaroihin ja palveluihin. Suomen kuluttajansuojalain määritelmä toimii kuitenkin myös näiden osalta kattavasti.²⁸ Toiseksi on hyvä panna merkille, että EU-direktiiveissä ei

²³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/29/EY, annettu 11 päivänä toukokuuta 2005, sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta.

²⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/83/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2011, kuluttajan oikeuksista, neuvoston direktiivin 93/13/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/44/EY muuttamisesta sekä neuvoston direktiivin 85/577/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/7/EY kumoamisesta.

²⁵ Ks. esim. UCPD Guidance -asiakirja kohta 1.1.2.

²⁶ Heikomman suojan periaatteesta ks. mm. yhdistetyt asiat C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, tuomio 27.6.2000.

²⁷ Kursivointi kirjoittajien.

²⁸ Näin Peltonen – Määttä 2015, s. 49.

käytetä sanaa kulutushyödyke, vaan usein puhutaan tuotteesta. Kuluttajansuojalakeja onkin uudistettu jo vuonna 1994 ja siitä syystä voimassa olevassa KSL 1 luvun 2 §:n säännöksessä käytetään ilmaisua ”tavaroita, palveluja, muita hyödykkeitä ja etuuksia”.

Kulutushyödykkeiden tulkinta on joskus – muttei kuitenkaan usein – aiheuttanut rajanveto-ongelmia. Vähäisessä oikeuskäytännössä huomiota on tällöin kiinnitetty muun ohella siihen, tarjotaanko tai käytetäänkö kyseisiä hyödykkeitä olennaisesti yksityiseen kulutukseen. Samoin huomiota kiinnitetään siihen, mikä on ostajan status (elinkeinonharjoittaja/maatilatalouden harjoittaja) ja mihin tarkoitukseen hyödykettä käytetään, erityisesti käytetäänkö hyödykettä elinkeinotoiminnassa.²⁹ Kuluttajariitalautakunta on myös eräissä ratkaisuisaan ottanut kantaa kulutushyödykkeen käsitteeseen. Esimerkiksi liikehuoneiston vuokraamista koskevaa välitystoimeksiantoa ei pidetty kulutushyödykkeenä siitä riippumatta, oliko palvelu hankittu pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin elinkeinon harjoittamiseen.³⁰ Yhteenvedona voidaan todeta, että laajan kulutushyödykkeen käsitteen ansiosta jakamisen kohteena oleva resurssi täyttää verraten helposti kulutushyödykkeen käsitteellisen sisällön.

2.3 Milloin alustan käyttäjä on kuluttaja?

Toiseksi tulee tarkastella, milloin resurssin käyttäjää tulee pitää kuluttajana. KSL 1 luvun 4 §:n mukaan: ”*Kuluttajana* pidetään tässä laissa luonnollista henkilöä, joka hankkii kulutushyödykkeen pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaa varten.”³¹ Tästä lainkohdasta ilmenee välittömästi, että kuluttajilla tarkoitetaan luonnollisia henkilöitä, ei esimerkiksi asiakkaita yleisesti. Toisaalta hallituksen esityksessä HE 360/1992 vp todetaan, että joskus hyödyke voidaan katsoa kuluttajan hankkimaksi huolimatta siitä, että sopimus on tehty oikeushenkilön nimissä. Jos esimerkiksi yhdistys tekee jäsentensä yhteistä matkaa koskevan sopimuksen, mutta

²⁹ Ks. Vaasan hovioikeus 31.10.1991 2032 S 90/618. Korkein oikeus ei myöntänyt asiassa valituslupaa.

³⁰ Kuluttajariitalautakunta 16.3.2001, dnro 99/81/2047.

³¹ Kursivointi kirjoittajien.

kukin matkalle osallistuja suorittaa oman matkansa kustannukset yhdistyksen välityksellä, ei ole perusteltua antaa ratkaisevaa merkitystä sille, että sopimus on muodollisesti tehty yhdistyksen nimissä, koska se tosiasiallisesti toimii vain jäsentensä välikätenä.³² Oikeuskäytännössä on joskus jouduttu problematisoimaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä rajanvetoa.³³ Ratkaisevassa asemassa on tällöin se, että henkilö hankkii hyödykkeen pääasiallisesti muuhun tarkoitukseen kuin elinkeinotoiminnassaan käytettäväksi, ei se, että hän on esimerkiksi elinkeinonharjoittaja³⁴.

Kuluttajan käsite on tuttu muustakin lainsäädännöstä, joten tulkintaongelmaksi muodostuu se, missä määrin muuta lainsäädäntöä voidaan käyttää hyväksi KSL:n kuluttajan käsitettä tulkittaessa. Esimerkiksi asuntokauppalain 1 luvun 3 §:n 5 kohdan (795/2005) mukaan kuluttajalla tarkoitetaan ”luonnollista henkilöä, joka hankkii asuinhuoneiston pääasiassa muuta tarkoitusta kuin elinkeinotoimintaa varten”. Lainkohdan sanamuodosta on havaittavissa sen yhtäläisyys KSL 1 luvun 4 §:n kanssa. Kuluttajia ovat vain luonnolliset henkilöt ja lakien tarkoittamat hyödykkeet tulee hankkia muuta kuin elinkeinotoimintaa varten. Asuntokauppalain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä HE 14/1994 vp kuluttajan käsitteestä todetaankin seuraavaa: ”Määritelmä on kirjoitettu siten, että se mahdollisimman pitkälle vastaa kuluttajansuojalaissa omaksuttua kuluttajan määritelmää.”

EU-kuluttajasäännöksissä kuluttaja-käsitteen perusteena on näkemys kuluttajasta luonnollisena henkilönä ja se, että toiminta ei liity kuluttajan omaan yritys- tai elinkeinotoimintaan, tai jälkimmäinen tarkoitus ei ole ainakaan vallitseva.³⁵ Kuluttaja-käsitettä ei ole kuitenkaan määritely täysin yhdenmukaisesti kaikissa säädöksissä. Luonnollisesti sama henkilö voi joissakin sopimuksissa olla kuluttajan ja toisissa elinkeinonharjoittajan asemassa. Mielenkiintoinen on kysymys siitä, pitääkö kuluttaja-käsitettä arvioida konkreettisesti yksittäistapauksessa tosiasiallisten tietojen ja osaamisen perusteella vai vain sen mukaan, että kyse on kuluttajan asemassa olevasta henki-

³² Näin myös kuluttajariitalautakunta 27.2.2002, dnro 01/35/883.

³³ Ks. esim. KKO 2008:107.

³⁴ Kuten Peltonen – Määttä 2015, s. 52 ovat huomauttaneet, myös yrittäjät voivat toimia markkinoilla kuluttajina.

³⁵ Esim. UCPD:n artikla 2.

löstä. Julkisasiamies on eräässä asiassa ottanut kannan, että kuluttajan asemassa olevan henkilön osaamisella ja koulutuksella ei saa olla merkitystä kuluttajansuojadirektiivien soveltamisessa³⁶. Tämä kanta vahvistettiin sittemmin EUT:n tuomiossa. Kuluttajan oikeuksia koskevassa CRD-direktiivissä on määritelty, että tilanteessa, jossa kuluttajan tekemä sopimus liittyy tämän ammatti- tai elinkeinotoimintaan mutta tämä tarkoitus ei hallitse sopimuskokonaisuutta, kyse on kuluttajasta³⁷. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on myös katsottu, että yritystä ei ollut pidettävä kuluttajana, vaikka yrityksen ostama tuote ei millään tavalla liittynyt sen normaaliin liiketoimintaan. Kuluttajana voi olla vain luonnollinen henkilö.³⁸ Resurssin käyttäjän kuluttaja-aseman kannalta olennaista onkin se, katsotaanko käyttäjä luonnolliseksi henkilöksi ja hankkiiko hän resurssin pääasiassa muuta tarkoitusta kuin harjoittamaansa elinkeinoa tai ammattitoimintaa varten.

2.4 Tarjoajan elinkeinonharjoittajaksi määrittely

2.4.1 Elinkeinoharjoittajan käsite

Jotta resurssin käyttäjää pidettäisiin KSL:n mukaisena kuluttajana, tulee hänen vastapuolenaan olla elinkeinonharjoittaja. KSL 1 luvun 5 §:n mukaan: ”*Elinkeinoharjoittajalla* tarkoitetaan tässä laissa luonnollista henkilöä taikka yksityistä tai julkista oikeushenkilöä, joka tuloa tai muuta taloudellista hyötyä saadakseen ammattimaisesti pitää kauppan, myy tai muutoin tarjoaa kulutushyödykkeitä vastiketta vastaan hankittaviksi.”³⁹ Kuluttajansuojalain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä HE 8/1977 vp tuotiin esille muun muassa se, että elinkeinonharjoittajan käsite vaihtelee eri laeissa. Näin ollen kuluttajansuojalain elinkeinonharjoittajan käsite ei välttämättä ole sama kuin esi-

³⁶ Julkisasiamiehen Villalónin ratkaisuehdotus viitteeseen asiassa C-110/14, Horatiu Ovidiu Costea v. SC Volksbanj România.

³⁷ CRD-direktiivin johdanto, kohta 17. Ks. myös C-419/11, Česká spořitelna.

³⁸ Ks. yhdistetyt asiat C-541/99 ja C-542/99, Cape Snc ja Idealservice MN RE Sas.

³⁹ Kursivointi kirjoittajien.

merkiksi verolainsäädännön vastaava käsite⁴⁰. Käytännössä pitää välttää liian suoraviivaisten päätelmien tekemistä elinkeinonharjoittajan käsitteen tulkinnasta esimerkiksi kilpailulain perusteella.

Elinkeinonharjoittajan käsite on KSL:ssa tarkoitettu *laajaksi*. Lähinnä edellytetään elinkeinonharjoittajan toiminnan olevan taloudelliseen tulokseen tähtäävää toimintaa, johon liittyy yrittäjäriski. Elinkeinonharjoittajan toiminnan tulee yleensä olla luonteeltaan ammattimaista. Siltä ei kuitenkaan edellytetä pitkää kestoaikaa, vaan elinkeinonharjoittaja voi olla esimerkiksi henkilö, joka ostaa yrityksen tavaravaraston ja myy sen loppuun. Toiminnan ei myöskään tarvitse olla kokopäiväistä tai ympärivuotista.⁴¹ Lain esitöissä HE 8/1977 vp todettiin myös, että elinkeinon harjoittaminen ei aina välttämättä edellytä, että toimintaa harjoitetaan taloudellisen voiton tavoittelemiseksi toiminnanharjoittajalle itselleen tai toiselle. Tosin elinkeinotoiminta edellyttää yleensä, että toimintaan liittyy *ansiotarkoitus*. Tavallisesti tämä ilmenee siinä, että tavaroita tai palveluksia myydään vastiketta vastaan.⁴² Toiminta voi olla luonteeltaan vastikkeellista, vaikka jokaisesta suorituksesta ei vaaditakaan vastasuoritusta. Lain piiriin kuuluu esimerkiksi ilmaisen edun tarjoaminen muun toiminnan yhteydessä.⁴³ *Vastikkeellisuus* onkin yksi kriteeri elinkeinonharjoittajaksi määrittelyssä: kulutushyödykkeiden kaupan käsitteeseen sisältyy jonkinlainen vastike esimerkiksi vaihtona.⁴⁴ Kuitenkin aikaa myöten KSL:n useita lukuja on muutettu toimeenpanemalla EU-direktiivejä. Niiden soveltamisala on joissakin tapauksissa erilainen, esimerkiksi KSL 2 ja 3 luvun soveltaminen ei edellytä perinteistä vastiketta. Siten

⁴⁰ Vuosikirjaratkaisu KHO 2013:118 osoittaa, ettei yhdistyksen verolainsäädännöllisellä kohtelulla ollut merkitystä arvioitaessa sitä, oliko yhdistystä pidettävä elinkeinonharjoittajana kuluttajansuojalainsäädännön alaan kuuluvan – tuolloin voimassa olleen – valmismatkaliikelain tarkoittamassa merkityksessä.

⁴¹ Vastaavanlaisia seikkoja on tähdenntetty muissakin laeissa elinkeinonharjoittajan käsitettä tulkittaessa, mutta kuten edellä todettiin, tulkinnot eivät ole kuitenkaan täysin yhteneväisiä. Ks. myös KKO 2012:121.

⁴² Elinkeinonharjoittajan käsitteen sisältöön puututtiin myös hallituksen esityksessä HE 360/1992 vp kuluttajansuojalain muuttamisesta. Tällöin korostettiin muun muassa sitä, että elinkeinonharjoittajan määritelmä osoittaa, että kuluttajansuojalain piiriin kuuluu vain toiminta, jota harjoitetaan tulon tai muun taloudellisen hyödyn hankkimiseksi.

⁴³ Peltonen – Määttä 2015, s. 57–58. Ks. myös KHO 2013:118.

⁴⁴ Ks. esim. Peltonen – Määttä 2015, s. 44.

lain alkuperäinen lähtökohta, jossa KSL 1 luvussa täsmennetään peruskäsitteet kaikkien lukujen osalta, ei toimi, vaan direktiivikohtaisesti täytyy tarkistaa soveltamisala ja käsitteet.

Vain toiminnan tosiasiallinen luonne on ratkaisevaa. Sinänsä toiminnan oikeudellisella luonteella ei ole merkitystä, vaan elinkeinonharjoittajan määritelmän voi täyttää muun muassa luonnollinen henkilö, joka toimii yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Kuluttajansuojalakea sovellettaessa tarkastellaan siis ensisijaisesti tosiasiallista toimintaa eikä se seikka, että toiminnanharjoittaja ei ole rekisteröinyt toimintaansa tai että hän ei mahdollisesti ole toiminnastaan kirjanpitovelvollinen, estä katsomasta häntä elinkeinonharjoittajaksi. Arviointiin ei vaikuta myöskään se, onko ostaja kauppaa tehdessään kyennyt päättämään, missä ominaisuudessa myyjä on kaupassa toiminut.⁴⁵ Myös *yleishyödylliset yhdistykset ja säätiöt* voivat harjoittaa elinkeinotoimintaa. Näin on asianlaista, jos tällainen oikeushenkilö harjoittaa tietynlaajuisia hyödykkeiden myyntiä.⁴⁶ Kuluttajansuojalakea valmisteltaessa vastikkeella on tarkoitettu rahaa. Alustat eivät välttämättä peri perinteistä maksua toimijoilta, vaan keräävät tietoja alustalla toimivista tahoista ja näiden käyttäytymisestä. Markkinointi- ja sopimusehtosääntelyn soveltumisen kannalta tällä ei ole merkitystä, kuten ei myöskään etämyyntiä koskevan KSL 6 luvun soveltuvuuden osalta.⁴⁷

Ennakkopäätöksestä KKO 2008:107 ilmenee verraten hyvin, min-kälaisia elinkeinotoiminnan tunnusmerkit muun ohella ovat:

- toiminnan liityntä kulutushyödykkeisiin
- toiminnan ammattimainen luonne
- toiminnalla on jonkinlaista jatkuvuutta ja ajallista kestoa
- kulutushyödykkeen muu kuin satunnainen ja kertaluonteinen myynti.

⁴⁵ Näin KKO 2012:121.

⁴⁶ HE 8/1977 vp.

⁴⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/29/EY, annettu 11 päivänä toukokuuta 2005, sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta (sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskeva direktiivi), Lyh. UCPD ja Neuvoston direktiivi 93/13/ETY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista (lyh. UCDD).

Sillä seikalla, että ostaja ei kauppaa tehdessään ole itse välttämättä pystynyt pääättelemään, toimiiko yhtiö kaupassa KSL:n tarkoittamana elinkeinonharjoittajana, ei ole ratkaisun mukaan merkitystä.

Jakamistaloutta silmällä pitäen on hyvä panna merkille, ettei elinkeinotoiminnan tunnusmerkistöä ole sidottu kvantitatiivisiin suureisiin, kuten liikevaihdon määrään, vaan pelkästään laadullisiin seikoihin. Tähän liittyen onkin todettavissa, että jakamistaloudessa toiminta tyypillisesti kohdistuu kulutushyödykkeisiin, kuten majoituspalveluihin taikka henkilökuljetukseen. Toiseksi toiminta ei välttämättä ole kertaluonteista ja satunnaista, vaan jatkuvaa, ja siten ammattimaista. Kolmanneksi toimintaan jakamistaloudessa liittyy kiistatta ansiotarkoitus siinä mielessä, että toiminta tapahtuu ansiotarkoituksessa. Lisäksi on paikallaan huomauttaa, että elinkeinotoiminnan tunnusmerkistö on tarkoitettu laajaksi, jolloin tulonhankkimistarkoituksessa toimiva tarjoaja saattaa hyvinkin täyttää elinkeinonharjoittajan tunnusmerkistön.

Lisäksi harmonisointidirektiivit on otettava huomioon kuluttajansuojalakea tulkittaessa ja tarjoajan oikeusaseman määrittelyssä. UCPD, joka on soveltamisalallaan pääosin täysharmonisoiva, määrittelee elinkeinonharjoittajan seuraavasti: elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan ”luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tämän direktiivin alaan kuuluvissa kaupallisissa menettelyissä toimii tarkoituksessa, joka liittyy hänen elinkeino-, liike-, käsiteollisuus- tai ammattitoimintaansa, ja elinkeinonharjoittajan nimissä tai puolesta toimivaa henkilöä”.⁴⁸ Toiminta ei siten edellytä perinteistä vastiketta.⁴⁹ On kuitenkin huomattava, että vaikka toiminnalta ei sinänsä edellytetä vastiketta, toiminnan pitää kuitenkin kytkeytyä kaupalliseen menettelyyn ja taloudelliseen päätöksentekoon. Tällaista vastikkeetonta toimintaa voi olla esimerkiksi vertailusivuston ylläpito.

Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiossa C-59/12 *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs* on täsmennetty UCPD:n elinkeinonharjoittajan käsitettä toiminnan oikeudellisen luonteen osalta. Kyse oli lakisääteiseen sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvasta sairauskassasta, joka oli antanut harhaanjohtavia tietoja asiakkailleen.

⁴⁸ UCPD 2 artikla b kohta, UCPD Guidance -asiakirja kohta 1.8.

⁴⁹ Ks. myös Peltonen – Määttä 2015, s. 45.

Sairauskassa oli todennut kansallisessa menettelyssä, ettei sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskevaa direktiiviä voida soveltaa sen toimintaan. EUT katsoi, että direktiivissä määritellyn elinkeinonharjoittaja-käsitteen ulkopuolelle ei ole jätetty yleishyödyllistä tehtävää hoitavia laitoksia eikä julkisoikeudellisia laitoksia. Aiempiin ratkaisuihinsa viitaten tuomioistuimien vahvisti, että ”direktiivin tulkitsemisessa kuluttajan käsite on tärkeä ja että kyseisen direktiivin säännökset on laadittu olennaisilta osin sopimattomien kaupallisten menettelyjen addressaattina ja uhrina olevan kuluttajan näkökulmasta katsottuna”. Tuomioistuimen mukaan tiedot voivat johtaa harhaan kyseisen laitoksen jäseniä, joita on selvästikin pidettävä sopimattomia kaupallisia käytäntöjä koskevassa direktiivissä tarkoitettuina kuluttajina niin, että tiedot estävät tekemästä perusteltua valintaa ja saavat tekemään ratkaisun, jota he eivät olisi tehneet ilman tällaisia tietoja.

Tätä nykyä elinkeinonharjoittajan määritelmä pohjautuu siis kuluttajansuojalain 2, 3, 5 ja 6, 7, 9, 10 ja 11 luvuissa EU-direktiiveihin. KSL 8 luku on kansallinen, joten siltä osin samoin kuin välittäjän vastuuta koskevassa 12 luvussa ratkaisevaa on, onko kyse KSL 1 luvun mukaisesta toimijasta. EUT on todennut olevan tarkoituksenmukaista, että UPCD:n ja CRD-direktiivien myyjän käsitettä arvioidaan yhteneväisesti⁵⁰. Sekä KSL 3 että 5 luvut pohjautuvat myös EU-direktiiveihin, mutta niiden osalta kyse on vähimmäisdirektiivistä. Tavaravirhettä koskeva direktiivi on annettu toukokuussa 2019, ja uusitun direktiivin mukainen myyjän käsite on vastaava kuin aiemmissa direktiiveissä: myyjällä tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai joko yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa oikeushenkilöä, joka direktiivin soveltamisalaan kuuluvien sopimusten yhteydessä toimii tarkoituksessa, joka kuuluu hänen elinkeinotai ammattitoimintaansa, myös tämän luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön nimissä tai tämän puolesta toimivan muun henkilön kautta.⁵¹

⁵⁰ Ks. myös asia C-107/15 P.

⁵¹ Ks. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/771, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, tietyistä tavarakauppaa koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta sekä direktiivin 1999/44/EY kumoamisesta.

2.4.2 Alustalla toimivan tarjoajan elinkeinonharjoittajan asema – tapaus Kamenova

Lähtökohtaisesti tarjoajia, jotka täyttävät direktiivien 2005/29/EY (UCPD) ja 2011/83/EU (CRD) elinkeinonharjoittajan määritelmän, koskee suhteessa kuluttajaan kuluttajansuojasääntely. Tällöin alustan ja tarjoajan välisessä suhteessa on kuitenkin lähtökohtaisesti kysymys B2B-relaatiosta, ja näin ollen tähän sopimussuhteeseen ei voida soveltaa kuluttajansuojasääntelyä lainkaan.⁵² Puhtaasti vertais-toimijan roolissa toimivat tarjoajat, jotka eivät siis täytä elinkeinonharjoittajan kriteereitä, ovat myös unionitasoisen elinkeinonharjoittajaa koskevan sääntelyn ulkopuolella. Tässä tilanteessa tarjoajan ja alustan välisessä suhteessa on kysymys kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisestä suhteesta.⁵³

Euroopan unionin tuomioistuimessa on käsitelty sitä, miten alustalla toimivaa tahoa tulee arvioida suhteessa harmonisointidirektiivien elinkeinonharjoittajan käsitteeseen. Verkkokauppa-alustalla tavaroita myyvän ns. prosumer-tarjoajan eli ei-ammattimaisesti hyödykkeitä tarjoavan tahon oikeudellista asemaa on tarkasteltu Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisussa asiassa C-105/17 Komisia za zashtita na potrebitelite (Bulgarian kuluttajansuojakomissio, jäljempänä KZP) vastaan Evelina Kamenova. Käyttäjä oli julkaissut sivustolla kahdeksan myynti-ilmoitusta erilaisista myytävistä tuotteista (kuten kelloja). Toinen käyttäjä oli kellon ostettuaan havainnut, ettei se vastannut ilmoituksessa mainittuja ominaisuuksia. Myyjäosapuoli oli kieltäytynyt purkamasta kauppaa ja palauttamasta hintaa. Ostaja teki ilmoituksen KZP:lle, joka katsoi, että myyjä ei ollut täyttänyt elinkeinonharjoittajalle kuuluvaa tiedonantovaatimusta ja määräsi tälle

⁵² Alustapalveluita elinkeinotoiminnassa käyttävät tarjoajat eivät suhteessa alustaan täytä kuluttajan kriteereitä. Ks. myös Hatzopoulos – Roma 2017, s. 119, jossa he myös toteavat, ettei resurssintarjoajia koske tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaus tai vastuuvapaus.

⁵³ Ns. prosumer-tarjoajiin voidaan soveltaa ainoastaan yleisiä jäsenvaltiokohtaisia siviilioikeudellisia periaatteita. Näin esim. Hatzopoulos – Roma 2017, s. 119, jotka näkevät, että tällöin alustan ja tarjoajan välisessä suhteessa on kysymys business-to-peer-suhteesta ja tarjoajan ja käyttäjän välinen suhde perustuu P2P-asetelmalle.

hallinnollisen seuraamusmaksun.⁵⁴ Myyjänä toiminut Kamenova katsoi, ettei hän ollut toiminut elinkeinonharjoittajana.⁵⁵

Tapauksessa oli kysymys siitä, voidaanko sivustolla rekisteröitynyttä luonnollista henkilöä pitää direktiivien 2011/83/EY 2 artiklan 2 kohdassa ja 2005/29/EY 2 artiklan b ja d alakohtien tarkoittamana elinkeinonharjoittajana silloin, kun henkilö julkaisee samanaikaisesti samalla sivustolla kahdeksan eri tuotteen myynti-ilmoitusta, ja onko hänen toimintaansa pidettävä direktiivin 2005/29/EY 2 artiklan d alakohdassa tarkoitettuna kaupallisena menettelynä.

Unionin tuomioistuin toteaa, ettei pelkän voiton tavoittelu myynnillä tai useiden uusien ja käytettyjen tavaroiden myynti-ilmoitusten samanaikainen julkaiseminen ole itsessään riittävää, jotta henkilöä voitaisiin pitää mainittujen direktiivien tarkoittamana elinkeinonharjoittajana. Elinkeinonharjoittajaksi määrittelyn on tapahduttava tapauskohtaisesti. Olennaista on arvioida kaikkien käytössä olevien tosiseikkojen perusteella, onko verkkomyyjänä toimiva luonnollinen henkilö toiminut *tarkoituksessa* ”joka liittyy hänen elinkeino-, liike-, käsiteollisuus- tai ammattitoimintaansa tai tarkoituksessa, joka kuuluu hänen elinkeino- tai ammattitoimintaansa taikka elinkeinonharjoittajan nimissä tai puolesta toimimiseen.” Tuomioistuin totesi, että luonnollisen henkilön toiminnan tarkoituksen arvioimiseksi voidaan tukeutua julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa muotoiltuihin kriteereihin ja tarkastella:

- a) ”onko verkkomyynti ollut organisoitua ja onko tällä myynnillä tavoiteltu voittoa
- b) onko myyjällä myymiinsä tuotteisiin liittyvää sellaista tietoa tai teknistä asiantuntemusta, jota kuluttajalla ei välttämättä ole ja jonka perusteella myyjä on kyseistä kuluttajaa edullisemmassa asemassa

⁵⁴ KZP katsoi, että myyjänä toimineen Kamenovan myynti-ilmoituksista oli puuttunut tiedot mm. elinkeinonharjoittajan nimestä, yhteistiedoista, tuotteen kokonaishinnoista sekä kuluttajan oikeudesta peruuttaa etäsopimus.

⁵⁵ Myyjä nosti kanteen Varnan alueelliseen tuomioistuimeen, joka mm. katsoi, ettei myyjä ollut sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskevan direktiivin tarkoittama elinkeinonharjoittaja. KZP teki Varnan alueellisen tuomioistuimen tuomiosta kassaatiovalituksen Varnan hallintotuomioistuimeen, joka teki ennakkoratkaisupyynnön.

- c) onko myyjällä oikeudellinen asema, joka mahdollistaa liiketoimet, ja missä määrin verkkomyynti liittyy myyjän kaupalliseen tai ammatilliseen toimintaan
- d) onko myyjä arvonlisäverovelvollinen
- e) onko myyjä, joka on toiminut tietyn elinkeinonharjoittajan nimissä tai puolesta tai nimissään ja puolestaan toimineen henkilön kautta, saanut korvauksen tai palkkion
- f) ostaako myyjä uusia tai käytettyjä tavaroita myydäkseen ne edelleen siten, että toiminta on säännöllistä, toistuvaa ja/tai samanaikaista suhteessa myyjän elinkeinotoimintaan tai ammatilliseen toimintaan
- g) ovatko myynnissä olevat tuotteet kaikki samantyyppisiä tai samanarvoisia ja etenkin onko myytäväksi tarjottu vähäinen määrä tuotteita.”⁵⁶

Nämä kriteerit eivät kuitenkaan ole tyhjentäviä tai täydellisiä, jolloin yhden tai kahden kriteerin täyttyminen ei vielä indikoi elinkeinonharjoittaja-asemaa, vaan tuomiossa todetaan, että elinkeinonharjoittajaksi määrittäminen edellyttää kokonaisarviointia, jossa huomioidaan kaikki asiaan vaikuttavat kriteerit.⁵⁷

Lisäksi tapauksessa arvioitiin, voitiinko luonnollisen henkilön toimintaa pitää direktiivin 2005/29/EY 2 artiklan d alakohdassa tarkoitettuna *kaupallisena menettelyinä*, eli onko kysymys elinkeinonharjoittajan toimesta, mainitsematta jättämisestä, käyttäytymisestä tai edustamisesta taikka kaupallisesta viestinnästä, joka liittyy välittömästi tuotteen myynnin edistämiseen, myymiseen tai toimittamiseen kulutta-

⁵⁶ Luettelomerkit on lisätty tähän kirjoitukseen esitysteknisestä syystä. Vrt. julkisasiamies M. Szpunarin selostamat kriteerit ratkaisuehdotuksessa asiassa C-105/17, kohta 51. Julkisasiamies totesi, että periaatteessa kahdeksan tuotteen myyminen vuodessa ei yksinään riitä osoittamaan, että kyseessä on ammattimainen myynti; sen sijaan kahdeksan tuotteen myyminen viikossa useiden kuukausien ajan voi viitata siihen, että myyjä on elinkeinonharjoittaja. Jos nimittäin myyntiin asetetaan toistuvasti huomattava määrä tietynarvoisia tai samantyyppisiä tuotteita, myyjän saatetaan katsoa kuuluvan elinkeinonharjoittajan käsitteen piiriin. Mikäli kyseinen verkkomyyntisivusto tarjoaa ostajille arvostelumahdollisuuden, tällaisten arvioiden määrä voidaan ottaa huomioon arvioitaessa verkkomyynnin toistuvuutta.

⁵⁷ Näin katsoo myös julkisasiamies M. Szpunar ratkaisuehdotuksessaan asiassa C-105/17, kohta 52.

jille.⁵⁸ Tuomioistuin totesi, että toimintaa voidaan pitää kaupallisena menettelynä ensinnäkin silloin, jos toiminta on kaupallista eli elinkeinonharjoittajan toteuttamaa. Toiseksi edellytetään, että toiminta liittyy välittömästi kuluttajiin kohdistettavaan tuotteen myynnin edistämiseen, myymiseen tai toimittamiseen.⁵⁹ Näin ollen verkossa tavaroita myyvän luonnollisen henkilön toiminta voi olla direktiivin tarkoittamaa kaupallista menettelyä vain silloin, jos henkilö on direktiivin 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja. Tuomioistuin katsoi, ettei pelkästään myynnin tavoittelu ja samanaikainen usean eri tuotteen myynti-ilmoituksen julkaiseminen ole riittävää, jotta henkilö voidaan määritellä elinkeinonharjoittajaksi.⁶⁰ Tästä johdettua henkilön toimintaakaan ei voida pitää kaupallisena menettelynä.

Tuomioistuin katsoi, että direktiivien 2011/83/EY 2 artiklan 2 alakohtaa ja 2005/29/EY 2 artiklan b ja d alakohtaa on tulkittava siten, että verkkosivustolla samanaikaisesti useita eri ilmoituksia julkaisevaa luonnollista henkilöä on pidettävä elinkeinonharjoittajana vain silloin, jos hän toimii tarkoituksessa, joka liittyy hänen elinkeino-, liike-, käsiteollisuus- tai ammattitoimintaansa. Lopuksi unionin tuomioistuin totesi, että ennakkoratkaisun pyytäneen tuomioistuimen on varmistettava luonnollisen henkilön toiminnan tarkoitus ottaen huomioon kaikki tapauksen olosuhteet. Julkisasiamies kiinnitti huomiota myös sen tarkasteluun, onko osapuolten välillä sopimusepätasapainoa ja onko oikeussuhteesta tunnistettavissa heikompaa osapuolta. Ratkaisussaan julkisasiamies katsoi, ettei myyjän toi-

⁵⁸ Unionin tuomioistuin totesi, että kaupallisen menettelyn käsite ymmärretään laajasti unionin oikeuskäytännössä ja viittasi aikaisempaan tuomioon ja siinä käytyyn oikeuskäytäntöanalyysiin asiassa C-435/11, CHS Tour Services.

⁵⁹ Ks. myös unionin tuomioistuimen tuomio (kolmas jaosto) 17.10.2013 asiassa C-391/12, RLvS Verlagsgesellschaft mbH v. Stuttgarter Wochenblatt GmbH, jossa kysymys oli ilmaisjakelua kustantavan kustantajan toiminnan kaupallisuuden arvioimisesta. Tapauksessa tuomioistuin toteaa, että vaikka kaupallisen menettelyn käsite on tarkoitettu laajaksi, menettelyjen on oltava sekä kaupallisia eli elinkeinonharjoittajan toteuttamia, että liittyttävä välittömästi elinkeinonharjoittajien tuotteen myynnin edistämiseen, myymiseen tai toimittamiseen kuluttajille.

⁶⁰ Vastaavasti julkisasiamies M. Szpunar katsoi ratkaisuehdotuksessaan, että kantajana ollutta luonnollista henkilöä ei voida pitää direktiivien tarkoittamana elinkeinonharjoittajana pelkästään siksi, että hän on julkaissut samanaikaisesti kahdeksan erilaisia tuotteita koskevaa myynti-ilmoitusta. Ks. julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-105/17.

minnassa ei ollut viitteitä siitä, että se kuuluisi elinkeinonharjoittajan käsitteen piiriin eikä ostajan ollut katsottava olevan heikommassa asemassa myyjän toiminnan vuoksi.⁶¹

Jakamistolouden tarjoajien osalta unionin tuomioistuimen tuomiossaan vahvistamat kriteerit tarjoavat myös keinon erotella ammattimaiset, ns. prosumer-resurssitarjoajat ammattimaisista tarjoajista, sillä kriteerien avulla voidaan arvioida sitä, toimiiko tarjoaja tarkoituksessa, joka liittyy hänen elinkeino-, liike-, käsiteollisuus- tai ammattitoimintaansa. Vaikka toiminnan tarkoituksen arvioinnin tueksi muotoillut kriteerit eivät ole tyhjentävät tai täydelliseksi tarkoitettut,⁶² toimivat ne kokonaisharkintaa ohjaavina indikaattoreina tarjoajan elinkeinonharjoittajaksi määrittelyssä, silloin kun tarjoajana toimii luonnollinen henkilö. Kriteerien avulla kansalliset tuomioistuimet voivat näin ollen arvioida myös sitä, harjoittaako verkkoalustoilla toimiva tarjoaja sellaista kaupallista toimintaa, joka asettaa tarjoajan käyttäjään nähden vahvempaan asemaan, joka johtaisi epätasapainoiseen tarjoajan ja käyttäjän väliseen suhteeseen.⁶³

Toisin sanoen kriteerit tarjoavat välineen vertaisperiaatteella toimivan tarjoajan ja elinkeinonharjoittajan välisen rajan hahmottamiselle silloin, kun kysymys direktiivien 2005/29/EY ja 2011/83/EU soveltamisalaan kuuluvista sopimussuhteista.⁶⁴ Jotta tarjoajan toimintaa voidaan pitää direktiivin 2005/29/EY 2 artiklan d alakohdassa tarkoittamana kaupallisena menettelynä, tulee toiminnan olla siis ensinnäkin kaupallista eli elinkeinonharjoittajan toteuttamaa. Toiseksi tulee arvioida, kohdistuuko tarjoajan menettely kuluttajiin. Koska sopimusosapuolten oikeudellinen asema määritellään korrelatiivisesti suhteessa vastakkaiseen roolikäsitteseen, tarkasteltavaksi tulee myös tarjoajan vastapuolen aseman määrittely: onko vastapuo-

⁶¹ Ks. julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-105/17.

⁶² Ks. unionin tuomioistuimen ratkaisu asiassa C-105/17, kohta 39.

⁶³ Julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa kohdassa 52, että kriteerit tarjoavat jäsenvaltioiden tuomioistuimille keinon sen arvioimiseen, harjoittaako verkossa samanaikaisesti useita myynti-ilmoituksia julkaissut luonnollinen henkilö kaupallista toimintaa, mikä johtaisi myyjän ja kuluttajan väliseen sopimusepätasapainoon.

⁶⁴ Tältä osin on huomattava, että unionin tuomioistuimen ratkaisu koski irtaimen tavaran myyntiä. Tapauksen analogiavaikutus esimerkiksi alustavälitteisten palveluntarjoamisen osalta jää tulevan oikeuskäytännön varaan.

lena yksityishenkilö, joka ei harjoita elinkeino- tai ammattitoimintaa,⁶⁵ ja onko ostaja-käyttäjä tarjoajan toiminnan vuoksi heikommassa asemassa kuin vastapuoli.⁶⁶

2.4.3 Voiko esimerkiksi Airbnb-majoittaja olla elinkeinonharjoittaja?

Anja Peltonen ja Kalle Määttä (2015) ovat problematisoineet eritellymmin *huoneenvuokrasopimuksen* aiheuttamia rajanveto-ongelmia KSL:n soveltamisalan kannalta. Kuluttajansuojalain kulutusshyödykkeen, kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan määrittelyistä on havaittavissa, että huoneenvuokrasopimuksin voi kuulua KSL:n soveltamisalan piiriin, jos sen osapuolia on pidettävä laissa tarkoitettuina kuluttajina ja elinkeinonharjoittajina. Kuluttajansuojalain piiriin voi siten kuulua niin luonnollisten henkilöiden välisiä huoneenvuokrasopimuksia kuin vuokranantajana olevan yksityisen tai julkisen oikeushenkilön ja luonnollisen henkilön välisiä huoneenvuokrasopimuksia. Huoneiston ollessa hankittu vain tai pääasiassa vuokralaisen harjoittamaa elinkeinotoimintaa varten ei vuokralaista pidetä KSL:n mukaisena kuluttajana eikä siten huoneenvuokrasopimukseen, vaikka vuokranantaja olisi KSL:n mukaan pidettävä elinkeinonharjoittajana, ole KSL:n soveltamisen piirissä. Elinkeinonharjoittajan ollessa luonnollinen henkilö, joka hankkii huoneiston muuta tarkoitusta varten kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaa varten (esimerkiksi omaksi tai työntekijänsä asunnoksi) on hänen ja KSL mukaisen elinkeinonharjoittajan välistä huoneenvuokrasopimusta pidettävä KSL:n alaisena. Jotta sopimusta voidaan pitää KSL:n soveltamisen piiriin

⁶⁵ Ks. asia C-59/12, *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs*, kohta 33.

⁶⁶ Ks. julkisasiamies M. Szpunarin ratkaisuehdotus asiassa C-105/17, kohdat 57–58. Vrt. unionin tuomioistuimen perustelut samassa asiassa, kohta 38, jossa tuomioistuin määrittelee kuluttajan heikomman aseman yhdeksi elinkeinonharjoittajaksi määrittelykriteeriksi. Direktiiveillä toteutettu suojajärjestelmä perustuu siihen, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikommassa asemassa siten, että on olemassa vähäistä suurempi vaara, ettei kuluttaja mm. tiedonpuutteen vuoksi vetoa häntä suojaavaan oikeussääntöön. Tästä syystä unionin tuomioistuin on tehokkuusperiaatteen nojalla katsonut, että kansallisten tuomioistuinten on tietyjen säännösten osalta sovellettava niitä viran puolesta. Ks. unionin tuomioistuimen ratkaisu asiassa C-497/13, *Froukje Faber v. Autobedrijf Hazet Ochten BV* sekä yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-168/05, *Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL*.

kuuluvana, tulee sopimussuhteen vuokralaisen olla luonnollinen henkilö ja vuokranantajan luonnollinen tai oikeushenkilö, joka tuloa tai muuta taloudellista hyötyä saadakseen ammattimaisesti tarjoaa huoneistoja vuokrattavaksi. Vuokralaisena olevan asukkaan ja hänen vuokralaisensa välinen asuinhuoneiston vuokrasopimus sitä vastoin ei yleensä kuuluisi KSL:n soveltamisen piiriin.⁶⁷

Edellä mainittu johdattaa jakamistalouden kannalta olennaisten näkökohtien äärelle. Asuinhuoneiston antaminen *Airbnb-asunnoksi* voi joissakin tilanteissa olla yhtäältä verrattavissa hotellimajoitukseen, jolloin sitä voidaan pitää elinkeinotoiminnassa tapahtuvana kulutus-hyödykkeen tarjontana; toisaalta Airbnb-asunnon vuokraus on verrattavissa siihen, että yksityishenkilö vuokraa asuntoaan toiselle yksityishenkilölle, jolloin kysymys ei olisi KSL:n soveltamisalaan sisältyvästä toiminnasta. Yksi mahdollisuus tehdä päätelmiä siitä, kumpaan juridiseen kategoriaan toiminta kuuluisi, voidaan tehdä analysoimalla toiminnan luonnetta. Ensinnäkin Airbnb-asuminen on luonteeltaan hyvin lyhytaikaista, yö silloin, toinen tällöin. Tältä osin se on siis luonteeltaan hyvinkin verrattavissa hotellissa majoittumiseen. Sitä vastoin huoneenvuokrasopimus on tarkoitettu pitkäaikaiseksi, usein toistaiseksi voimassa olevaksi. Toiseksi Airbnb-asunto sisältää kalusteet, vuodevaatteet, yms. vastaavalla tavalla kuin hotellihuone. Sitä vastoin pidempiaikainen asuinhuoneiston vuokrasopimus sisältää tavanomaisesti sen, että vuokralainen huolehtii itse kalustuksesta. Etenkin näiden näkökohtien osalta on pohdittava, milloin Airbnb-asunto on rinnastettavissa nimenomaan hotellimajoitukseen. Erityisesti tähdittäessä siihen, että kilpailutilanne markkinoilla säilyisi mahdollisimman tasapuolisena, olisi Airbnb-asumiseen sovellettava samaa säännöstöä, tässä tapauksessa kuluttajansuojalakia, kuin hotel-

⁶⁷ Ks. lähemmin HE 304/1994 vp. Lisäksi voidaan mainita ensinnäkin, että kuluttajariitalautakunta voi KSL:n soveltamisalasta riippumatta käsitellä myös asuinhuoneiston vuokraukseen liittyviä asioita silloin, kun vuokranantajana on yksityinen henkilö eikä elinkeinonharjoittaja, ks. myös kuluttajariitalautakunta 27.2.2002, dnro 01/35/883. Kuluttajaoikeusneuvojat puolestaan avustavat kuluttajia elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä ristiriitatilanteessa, Peltonen – Määttä 2015, s. 51–52.

limajoitukseenkin, mikäli majoittaminen täyttää ammattimaisen majoituspalvelun kriteerit.⁶⁸ Airbnb-majoittajan määrittelemisen elinkeinonharjoittajaksi ja ammattimaiseksi majoittajaksi vaatii kuitenkin tapauskohtaista, kulloinkin vallitsevat olosuhteet huomioon ottavaa harkintaa ja toiminnan tarkastelua suhteessa muun muassa majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) tarkoitamaan toimintaan.

Viitteitä siitä, minkälaisiin ongelma-kohtiin jakamistaloudessa voidaan törmätä, antaa Kilpailu- ja kuluttajaviraston tiedote 16.7.2018, jossa peräänkuulutettiin Airbnb:tä korjaamaan hintojen ilmoittamistapaansa samoin kuin sopimusehtojaan. EU:n kuluttajaviranomaisten verkosto (CPC) ja Euroopan komissio korostivat Airbnb:lle, että markkinoinnissa kerrottujen hintojen oli oltava läpinäkyviä. Kuluttajien oli saatava tietää heti alusta saakka majoituksen lopullinen hinta, joka sisältäisi kaikki kulut, kuten palvelu- ja siivousmaksut. Lisäksi kuluttajille oli kerrottava selvästi, olisiko majoituksen tarjoaja yritys vai yksityinen henkilö ja olisiko jokin taho maksanut Airbnb:lle siitä, että sen tarjoama majoitusvaihtoehto näkyisi hakutuloksissa ensimmäisenä. Myös Airbnb:n sopimusehdoissa oli lainvastaisia kohtia. Yhtiölle oli huomautettu, että se ei esimerkiksi voinut muuttaa yksipuolisesti sopimuksen ehtoja ilman, että kertoo muutoksista kuluttajille etukäteen ja antaa heille mahdollisuuden irtisanoa sopimuksen. Airbnb:n oli myös kerrottava selvästi asiakkaiden hyvitysvaatimuksia ja maksujen palautusta koskevista käytännöistään.⁶⁹ Komission tiedotteessa 20.9.2018 todettiin, että Airbnb on sitoutunut noudattamaan komission ja valvontaviranomaisten vaatimuksia muun muassa kokonaishinnan ilmoittamisesta ja sen täsmen-tämisestä, onko tarjoaja elinkeinonharjoittaja vai kuluttaja⁷⁰. Käytännön muutosten toteuttamiselle annettiin siirtymäaika.

⁶⁸ UCPD:n soveltamisesta verkkoalustoihin tarkemmin UCPD:tä koskevan Guidance-asiakirjan kohta 5.2.2.

⁶⁹ Ks. CPC Network 2018.

⁷⁰ Euroopan komissio lehdistötiedote 20.9.2018.

3 Alustat kulutushyödykkeen välittäjinä

3.1 Välittäjä-alustan vastuu tarjoajan sopimusrikkomuksesta

Lähtökohtaisesti ammattimaisesti välitystoimintaa harjoittavat alustat ovat KSL:n 1 luvun 5 §:n tarkoittamia elinkeinonharjoittajia tarjoamansa välityspalvelun osalta, jolloin ne vastaavat kuluttajille vain oman palvelunsa virheettömyydestä ja oikea-aikaisuudesta. Nimitäin sopimusoikeudellisen pääsäännön mukaan sopimusosapuolten vastuut ja velvollisuudet rajoittuvat vain sopimusosapuolten väliseen suhteeseen, eivätkä sopimusosapuolet voi kahdenvälisellä sopimuksella perustaa vastuuta sopimuksen ulkopuoliselle kolmannelle esimerkiksi suoritushäiriön kuten tavarän virheen osalta. Puhutaan *privity of contract* -doktriinista.⁷¹ Näin ollen lähtökohtana on, että alusta ei vastaa tarjoajan sopimuksesta tai laista seuraavien velvoitteiden laiminlyönnistä resurssin käyttäjälle. *Sopimuksen välitys* merkitsee, että sopimus syntyy välittäjän toimeksiantajan ja tavarän ostajan tai palveluksen tilaajan kesken välittäjän jäädessä sopimussuhteen ulkopuolelle.⁷² Välittäjä ei siten yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan ole vastuussa sopimuksen täyttämisestä.

Tärkeän poikkeuksen muodostaa KSL 12 luvun 1.1 §, jossa säädetään kulutushyödykkeen välittäjän vastuusta:

”Elinkeinonharjoittaja, joka välittää kulutushyödykettä koskevan sopimuksen hyödykkeen tarjoajan lukuun, vastaa hyödykkeen hankkivalle kuluttajalle sopimuksen täyttämistä 5 ja 8 luvun sekä kauppalain 41 §:n mukaisesti. Tällaista vastuuta ei kuitenkaan synny, jos välittäjä toimii toisen elinkeinonharjoittajan lukuun ja kuluttaja on sopimusta tehtäessä selvillä tästä sekä tämän seikan vaikutuksesta hänen oikeuksiinsa.”⁷³

⁷¹ Sopimusvastuun rajoittuminen sopimuksen välittömiin osapuoliin on maailmanlaajuinen pääsääntö. Oikeuskehitys on kuitenkin hylännyt *privity of contract* -opin sen ankarimmassa muodossa, ja välittömän sopimussuhteen ylittävät vastuutilanteet ovat monipuolistuneet. Ks. mm. Norros 2007, s. 1 ss. ja Hemmo 2006, s. 534.

⁷² Ks. esim. Peltonen – Määttä 2015, s. 65–66.

⁷³ Pykälän 2 momentti täydentää tätä seuraavasti: ”Välittäjän vastuu ei rajoita kuluttajan oikeuksia suhteessa toiseen sopijapuoleen.”

KSL 12 luvun 1.1 §:n mukaan *välittäjä kuitenkin vastaa* KSL 5 ja 8 luvun sekä kauppalaan 41 §:n mukaan toimeksiantajansa eli tavarantoimittajan sopimusrikkomuksista silloin, *kun toimeksiantaja on yksityishenkilö*. Ostaja voi vaatia välittäjältä KSL 5 luvun mukaisia virhe-seuraamuksia. Tämä merkitsee jakamistalouden transaktioiden osalta sitä, että resurssinkäyttäjällä voi vaatia esimerkiksi KSL 5 luvun 18 §:n tarkoittamaa hinnanalennusta suoraan alustalta ei-ammattimaisen tarjoajan myymän tavarantoimittajan ollessa virheellinen siten, ettei virheettömän tavarantoimittajan toimittaminen tai korjaaminen ole mahdollista. Toisin sanoen kyseinen säännös ulottaa kuluttaja-asemaan sidotut oikeussuojakeinot myös vertaisuuksissa (*peer-to-peer*) tapahtuvaan, yksityishenkilöiden väliseen irtaimen tavarantoimittajan kauppaan. Tämä kuitenkin edellyttää, että alustan kautta tarjottavassa hyödykkeessä on kysymys KSL 5 luvun tarkoittamasta irtaimen tavarantoimittajan kaupasta tai KSL 8 luvun piirissä olevasta irtaimen esineeseen, rakennukseen, muuhun rakennelmaan tai kiinteään omaisuuteen kohdistuva työstä tai muusta suorituksesta.

Elinkeinonharjoittaja voi toimia kuitenkin puhtaasti tavarantoimittajan tai palveluksen välittäjänä *toisen elinkeinonharjoittajan lukuun* joutumatta itse vastuuseen sopimuksen täyttämistä. Lakitekstistä ilmenee, millä edellytyksin elinkeinonharjoittaja voi vedota välittäjäasemaan ja näin välttää KSL 12 luvun 1 §:n mukaisen erityisvastuun. Tilanne tulee tehdä kuluttajalle selväksi sopimusta tehtäessä: kuluttajan tulee saada tietää paitsi se, että tilauksen vastaanottava elinkeinonharjoittaja toimii vain välittäjänä, myös se, kuka hänen varsinainen sopimuskumppaninsa on.⁷⁴ Lisäksi säännöksessä vaaditaan, että kuluttajalle on ennen sopimuksen syntymistä ilmoitettu myös se, mikä merkitys välitysasettelulla on kuluttajan oikeussuojan kannalta, eli että vastuu sopimuksen täyttämistä on yksin sillä elinkeinonharjoittajalla, jonka nimissä sopimus on tehty. Jos elinkeinonharjoittaja vetoaa olevansa välittäjän eikä sopimuskumppanin asemassa suhteessa kuluttajaan, hänen on osoitettava tämä väitteensä toteen.⁷⁵

KSL 12 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan *välittäjän vastuu* ei rajoita kuluttajan oikeuksia suhteessa toiseen sopijapuoleen.⁷⁶ Välit-

⁷⁴ Ks. esim. kuluttajariitalautakunta 9.3.2005, dnro 03/37/2815.

⁷⁵ HE 360/1992 vp.

⁷⁶ Ks. lähemmin esim. Peltonen – Määttä 2015, s. 65–66.

täjän vastuu ei rajoita kuluttajan oikeuksia suhteessa sopimuskumppaniinsa eli välittäjän toimeksiantajaksi katsottavaan tarjoajaan. Resurssin tarjoaja, eli tavaran omistaja ja myyjä sekä palveluksen suorittaja ovat vastuussa tekemänsä sopimuksen täyttämisestä. Jos esimerkiksi tavaran myyjä on yksityishenkilö, jota KSL:n mukainen pakottava sopimusrikkomusvastuu ei koske, ostajan oikeudet suhteessa myyjään määräytyvät kaupan ehtojen ja kauppalain mukaan. Myyjän vastuu voi siten sopimuksen perusteella olla rajoitetumpi kuin välittäjän vastuu. Sikäli kuin ostajalla on oikeus kohdistaa vaatimuksensa sekä välittäjään että myyjään, nämä olisivat ostajaan nähden yhteisvastuussa. Vastuun jakautuminen välittäjän ja myyjän keskinäisessä suhteessa tulee arvioitavaksi yleisten periaatteiden mukaan.

3.2 KSL 12 luvun 1 §:n säännöksen arviointia

Yllä käsitelty KSL 12 luvun 1 §:n säännös on puhtaasti kansallinen, ja se on säädetty ennen internetin ja digitaalisten vaihdantamuotojen kehittymistä. Tällöin on olennaista myös pohtia, kuinka säännös on sovitettavissa yhteen Euroopan unionin tuottaman sääntelyn kanssa.⁷⁷ Lisäksi tulisi laajemminkin tarkastella sitä, kuinka tarkoituksenmukainen säännös on etäyhteyksillä ja alustoilla toteutettavien taloudellisen yhteistyön ja yhteistoiminnan aikakautena, ja kuinka säännöstä tulisi tulkita jakamistolouden viitekehyksessä.

KSL 12 luvun 1 § soveltuu vain irtaimen tavaran kauppaan ja KSL 8 luvun tarkoittamien palveluiden osalta. Silloin kun alusta on KSL 12 luvun nojalla välittäjäksi arvioitava elinkeinonharjoittaja, se on kansallisen lainsäädännön nojalla virhevastuussa kuluttajaa kohti toisen kuluttajan alustalla tarjoamista tuotteista. Kuluttajariitalautakunta on suosituksessaan ottanut kuitenkin sen kannan, että tällaiseen tapaukseen ei sen sijaan sovellettaisi lainkaan etämyyntisäännök-

⁷⁷ Säännös saattaa johtaa vastakkaiseen lopputulokseen alustan vastuun ja alustalle osoitettavien markkinoille pääsyä koskevien vaatimusten osalta esimerkiksi e-Commerce-direktiivin kanssa. Direktiivin resitaaliosion kohdassa 55 kuitenkin todetaan, ettei direktiivi vaikuta lainsäädäntöön, ”jota sovelletaan kuluttajasopimuksia koskevin sopimusvelvoitteisiin. [...] direktiivistä ei voi olla seurauksena, että kuluttajaan ei sovellettaisi suojaa, joka hänelle annetaan hänen kotipaikkajäsenvaltionsa lainsäädännön sopimusvelvoitteita koskevissa pakottavissa säännöksissä.”

siä⁷⁸ sisältävää KSL 6 lukua, eli kuluttajaostajalla ei olisi esimerkiksi etämyyntiin liittyvää peruuttamisoikeutta.⁷⁹ Suositusta on perusteltu sillä, että KSL 12 luvussa on nimenomaisesti mainittu vain KSL 5 ja 8 luvut, ei KSL 6 lukua. Tämä kanta merkitsisi käytännössä alustan kuluttajaostajalle huomattavaa riskiä. Kantaa voidaankin kritisoida, kun otetaan huomioon, että EU:n kuluttajaoikeusdirektiivissä ja sen toimeenpanossa mainitun kaltaista rajausta ei ole tehty. KSL 1 luvun mukaan laki koskee myös välittämistä. Mainittakoon, että välitystä koskevassa säännöksessä ei ole mainittu myöskään markkinointia koskevan KSL 2 luvun ja sopimusehtojen kohtuullisuutta koskevan 3 luvun soveltamista välittävän yrityksen toimintaan. Se, että KSL 12 luku ei vaikuta välittäjän KSL 2 luvun mukaiseen vastuuseen, todetaan KKO:n Lippupalvelua koskevassa ratkaisussa KKO 2005:86. On edelleen huomattava, että KSL 5 luvussa vastuutahoksi on määritelty *myyjänä* toimiva elinkeinonharjoittaja. KSL 8 luvussa taas käytetään käsitettä *toimeksisaaja*. Tätä taustaa vasten KSL 12 luvun nimenomainen maininta vain KSL 5 ja 8 luvusta on ymmärrettävä.

EUT:n oikeuskäytännössä välittäjä ei vastaa tuotteesta olevasta virheestä ostajalle tai käyttäjälle, joten Suomen kansallinen lainsäädäntö on erisisältöinen. Lähtökohta perustuu virhevastuuta koskevaan direktiiviin. Se on vähimmäistasoinen, joten se ei muodosta estettä KSL 12 luvun sääntelylle. EUT on ottanut kantaa virhedirektiivin mukaiseen välittäjän vastuuseen asiassa C-149/15.⁸⁰ Siinä tuomioistuimien totesi, että ”merkitystä voi olla erityisesti välittäjän myyntiin osallistumisen ja sen siinä käyttämien ponnistelujen intensiteetillä, olosuhteilla, joissa tavara esitettiin kuluttajalle, ja kuluttajan toiminnalla sen selvittämiseksi, onko viimeksi mainittu voinut ymmärtää, että välittäjä toimi yksityishenkilön lukuun.”

EUT:n omaksuma kanta nojaa sille esitetyn ennakkokysymyksen mukaisesti virhevastuudirektiivin sanamuotoihin ja myyjän tosiasial-

⁷⁸ Etämyyntisopimuksella tarkoitetaan KSL 6 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan ”etämyyntiä varten luodussa myynti- tai palveluntarjojarjestelmässä tehtävää kulutushyödykesopimusta, joka tehdään ilman, että osapuolet ovat yhtä aikaa läsnä ja jonka tekemiseen käytetään vain yhtä tai useampaa etäviestintä”.

⁷⁹ Kuluttajariitalautakunta dnro: 4628/33/2014, 20.10.2016

⁸⁰ C-149/15 Wathelet unionin tuomioistuimen tuomio (viides jaosto) 9.11.2016, Sabrina Wathelet v. Garage Bietheres & Fils SPRL.

liseen toimintaan. Merkityksellistä on, miten myyjä on määritelty direktiivissä, ja toisaalta, saako kuluttaja elinkeinonharjoittajan asemasta oikean kuvan. EUT totesi myyjän käsitteestä virhevastuudirektiivin tulkinnassa mm. seuraavaa: ”Se, että kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevista tietyistä seikoista annetussa direktiivissä 1999/44/EY⁸¹ ei mainita välittäjän vastuuta kuluttajalle, on sitäkin merkittävämpää, kun unionin lainsäätäjä on päättänyt sisällyttää välittäjän toimijoihin, jotka ovat vastuussa kuluttajalle, useissa muissa kuluttajansuojaa koskevissa direktiiveissä.” Julkisasiamies Henrik Saugmandsgaard Øe totesi tässä asiassa seuraavaa: ”Näin ollen välittäjää, joka ainoastaan saattaa kuluttajan ja omistajan, joka ei ole elinkeinonharjoittaja, yhteen, ei pitäisi missään tapauksessa pitää kyseisessä direktiivissä tarkoitettuna myyjänä. Jotta tällainen vastuu asetettaisiin välittäjälle, edellytettäisiin ainakin, että tämä on osallistunut aktiivisesti kaupantekoon.”⁸² Kansallisessa lainsäädännössä on haluttu turvata se, että myyjä ei voi kiertää tavaran virhevastuuta vetoamalla toimivansa välittäjänä yksityishenkilön puolesta. Kansalliset säännökset on valmisteltu ennen virhevastuudirektiivin implementointia. Kansallisten säännösten etuna voidaan nähdä se, että yksittäistapauksissa ei tarvitse arvioida myyjän toimia ja käyttäytymistä edellytyksenä vastuun syntymiselle. Myyjä vastaa joka tapauksessa tavaran virheistä ostajalle silloin, kun välitettävänä on yksityishenkilön omistama tavara.

3.3 Välittäjän KSL:n mukainen vastuu omasta välitystoiminnastaan

Sopimusoikeuden periaatteiden mukaan sopimuksen välittäjä ei vastaa välittämänsä sopimuksen täyttämistä vaan siitä, että se on toiminut välitystoiminnassaan huolellisesti ja ammattitaitoisesti. Myös kuluttajavalituslautakunta eli nykyinen kuluttajariitalautakunta on ottanut kantaa useamman kerran välittäjän vastuuseen silloin, kun välittäjä toimii toisen elinkeinonharjoittajan puolesta ja on tästä

⁸¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/44/EY, annettu 25 päivänä toukokuuta 1999, kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevista tietyistä seikoista.

⁸² Ks. julkisasiamies Henrik Saugmandsgaard Øen ratkaisuehdotuksen perustelut asiassa C-149/15.

ilmoittanut. Lautakunta on päätöksessään 88/35/4167 katsonut, ettei välittäjä ollut vastuussa itse kuljetussopimuksen täyttämisestä, koska taksiaautoilijat ovat itsenäisiä ammatinharjoittajia, joille välittäjä vain välitti tilauksia.⁸³ Täysistuntopäätöksessään 98/39/1833 lautakunta puolestaan katsoi, että kuluttajille jäähallista paikat myynyt lipputoimisto oli vain välittänyt sopimuksen kuluttajien ja tilaisuuden järjestäjän välille. Lippujen taakse oli painettu muun muassa, että ”järjestäjä vastaa tilaisuudesta”. Kuluttajariitalautakunta on pitänyt ratkaisukäytäntöään tältä osin vakiintuneena.⁸⁴

KSL 12 luvun säännöksestä huolimatta välittäjänä toimivan tulee noudattaa KSL 2 luvun vaatimuksia. Kuluttajansuojalain 2 luku säättää raamit elinkeinonharjoittajien suorittamalle markkinoinnille ja tiedonantovelvollisuuksille: luvussa kielletään muun muassa totuudenvastaisten ja harhaanjohtavien tietojen antaminen kuluttajille (KSL 2 luvun 6 §), aggressiivisten menettelyjen käyttäminen markkinoinnissa ja asiakassuhteessa (KSL 2 luvun 9 §) ja olennaisten tietojen antamatta jättäminen (KSL 2 luvun 7 §). Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2005:86 on katsottu, ettei KSL 12 luku vaikuta KSL 2 luvun soveltamisessa välittäjän toimintaan. Asiassa oli kyse Lippupalvelun harjoittamasta markkinoinnista, jossa tarjottiin eri esitysten lippuja kuluttajille kertomatta hintatietoja. Asiassa oli riidatonta, että markkinointi oli ollut kuluttajien kannalta sopimatonta ja että tapahtumien järjestäjäyritykset olivat tilanneet mainitut televisio- ja lehtimainokset. Vaatimuksia ei kuitenkaan ollut esitetty näitä yrityksiä vastaan. Lippupalvelu oli katsonut, ettei se ollut KSL:ssa tarkoitettu markkinointia tilaava tai suorittava elinkeinonharjoittaja, minkä lisäksi Lippupalvelu oli katsonut, että sen vastuu määräytyi KSL 12 luvun 1 §:ssä säännellyn kulutushyödykkeen välittäjän vastuun mukaisesti.

Korkein oikeus totesi, että Lippupalvelu oli muun muassa pääsylippujen ennakkomyyntiä ja välitystä harjoittava elinkeinonharjoittaja sekä kiinnitti huomiota siihen, että Lippupalvelu ja markkinoitavan tilaisuuden järjestäjä tekivät lipunvälityssopimuksen. Arvioitavana oli

⁸³ Kuluttajavalituslautakunnan päätös 88/35/4167, 13.12.1989. Ks. myös kuluttajavalituslautakunnan päätös dnro 99/35/1559, 11.12.2000.

⁸⁴ Ks. myös Peltonen – Määttä 2015, s. 66.

se, voitiinko kiello kohdistaa Lippupalveluun sillä perusteella, että se oli markkinointia tilaava elinkeinonharjoittaja. Kuluttajansuojalain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että markkinointitoimen tilaajana oli pidettävä sitä elinkeinonharjoittajaa, jonka välittömään lukuun markkinointitoimi tehtiin.⁸⁵ Korkein oikeus totesi, että KSL:n tarkoituksena oli varmistaa, että lainvastaiseen markkinointiin voitiin puuttua tehokkaasti kieltämällä sen jatkaminen taikka sellaisen tai siihen rinnastettavan markkinoinnin uudistaminen. Markkinoinnin oli katsottu tapahtuvan myös sellaisen elinkeinonharjoittajan lukuun, jonka tuotteiden menekkiä markkinointi oli tarkoitettu edistämään, vaikkei tämä elinkeinonharjoittaja itse ollutkaan markkinointitoimen välitön tilaaja tai suorittaja. Perusteltua olikin, ettei niiden elinkeinonharjoittajien piiriä, joihin kieltopäätös uhkasakkoineen voitiin kohdistaa, rajata pelkästään sen mukaan, kuka oli markkinointitoimen välitön tilaaja tai sen suorittaja.

Oma kysymyksensä on se, milloin alustalle ja sen sivustolla vieraillevälle käyttäjälle muodostuu sopimussuhde. Tilanteessa, jossa toimija tallentaa alustalle tarjouksensa alustan vaikuttamatta sen sisältöön, siitä tehtävään sopimukseen tai sen toimeenpanoon, tarjouksiin tarttuvalle käyttäjälle ei muodostu kuluttajansuojalain mukaista suhdetta alustaan. Sen sijaan jos alusta edellyttää käyttäjältä rekisteröitymistä alustalle tai muuta vastaavaa toimenpidettä suhteessa alustaan, tilanne on toinen. Vastaava tilanne reaali maailmassa on lehti-ilmoittelu. Lehti-ilmoituksen perusteella tarjoukseen tartuttaessa ei lehdelle ja kuluttajalle muodostu KSL:n tarkoittamaa relaatiota. Lehdessä olevaa mainosta arvioidaan suhteessa siitä välittömän hyödyn saavaan tahoon, ei mediaan⁸⁶. Jos alustalla ei ole mitään roolia, ei edes välittäjän asemaa, alustalla toimivien suhteessa, toimijoiden osalta kyse voi olla elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan sopimussuhteesta tai kahden kuluttajan välisestä sopimuksesta. Jos alustalla ei ole roolia sopimusten syntymisessä, sovelletaan kuluttajien tai vertaisten väliseen suhteeseen kauppalain säännöksiä ja yleisiä sopimusoikeudellisia periaatteita.

⁸⁵ HE 8/1977 vp.

⁸⁶ EUT C-391/12, RLvS Verlagsgesellschaft mbH v. Stuttgarter Wochenblatt GmbH.

Tämä merkitsee sitä, että kuluttajat voivat olla hyvinkin epätietoisia oikeusasemastaan tai sopimusehdoissa voi olla sisällytetty jopa yritysten sopimusehdoista kopioituja malleja. Kun kuluttajat eivät voi saattaa kiistaansa myöskään kuluttajariitalautakuntaan tai käyttää EU-tason ADR-järjestelmää, erimielisyydet voivat jäädä ratkaisematta. Oikeuteenhan ei asioita yleensä kannata saattaa prosessin kustannusten vuoksi. Toisaalta usea alusta on luonut omia käytäntöjään peer-to-peer-asioihin. Jakamistalouden kehittymisen kannalta on tuettava jakamistalustojen omien toimintamallien syntymistä kuluttajien välisen erimielisyyksien ratkomiseksi, tai mikäli osoittautuu, että nämä eivät riitä, saatava yksinkertaiset ja tehokkaat pelisäännöt kuluttajien välisen riitojen ratkaisuun.⁸⁷ Kuluttajalainsäädäntöä ei ole syytä ulottaa näihin kuluttajien välisiin riitoihin.

4 Alustan tosiasiallisen välittäjäluonteen tarkastelua elinkeinonharjoittajaksi määrittelyn näkökulmasta

4.1 Vain välittäjä - vai sittenkin muuta kuin pelkkää välityspalvelua?

Jakamistalouden alustoille erityisen tyypillinen piirre on, etteivät alustat omista jakamisen kohteena olevaa resurssia, vaan resurssin tarjoaa toinen alustan käyttäjä. Alustat eivät itse suorita myöskään perinteisesti elinkeinonharjoittajalle kuuluvia toiminnallisia kokonaisuuksia,⁸⁸ vaan nämä toimet suorittaa *vertaisperiaatteella* alustan käyttäjät, joko tarjoamalla näiden itsensä omistamia tai hallinnoimia tavaroita tai muita hyödykkeitä tai tarjoamalla toisille käyttäjille palvelusuori-

⁸⁷ Alustan välittäjävastuun sisältö voisi rakentua siitä lähtökohdasta, että välittäjä kertoo selkeästi palvelunsa sisällön. Lisäksi palvelun tulisi vastata kuluttajan aiheellisia odotuksia, ja alustan tulisi ns. lojaliteettiperiaatteen mukaisesti ottaa huomioon kuluttajan edut alustaympäristön sopimussuhteissa. Välittäjän vastuulla voisi myös olla vakioehtoihin sisällytettävä tieto sopimussuhteisiin sovellettavista normeista, kuten yleisistä oikeusperiaatteista.

⁸⁸ On nähty, että jakamistalustojen liiketoimintamallin ydin muodostuu eri tuotanto-osuuksien ulkoistamisesta. Srnicek 2017, s. 76.

tuksia.⁸⁹ Alustat lähinnä ilmoittavat tarjoavan käyttäjilleen ympäristön ja markkinapaikan erilaisten sisältöjen ja palvelujen tuottamiselle.⁹⁰ Jakamialustat tyypillisesti määrittelevät alustapalvelun käyttöä koskevissa ehtoissaan itsensä lähinnä välittäjäksi sekä resurssin jakamista koskevan sopimussuhteen ulkopuoliseksi, jolloin resurssia koskeva sopimussuhde on ainoastaan alustan käyttäjien välinen.⁹¹ Alustat eivät myöskään välttämättä ota vastattavakseen tarjoajan ja käyttäjän välisestä sopimusrikkomuksista syntyneitä vahinkoja, taikka sopimuksenulkoisia vahinkoja, joita esimerkiksi tarjoaja aiheuttaa kolmansille. Sanotusta huolimatta monet alustayritykset kuitenkin pyrkivät aktiivisesti hallinnoimaan ja ohjaamaan alustoilla tapahtuvia transaktioita määrittelemällä vakioehdoin ja teknisin ratkaisuin puitteet alustan välityksellä tapahtuvalle käyttäjien välisille transaktioille. Alustojen luonnetta pelkkänä kohtaamispaikkana tai välittäjänä on voimakkaasti kritisoitu, sillä alustat pyrkivät itse vaikuttamaan tarjoamaansa toimintaympäristöön sekä alustoilla toimivien asiakkaiden väliseen resurssien jakamiseen.⁹² On esitetty, että kuluttajien näkökulmasta alustat saattavatkin vaikuttaa tosiasialliselta kohdehyödykkeen tarjoajalta, eikä kohdehyödykettä koskevan sopimuksen ulko-

⁸⁹ Näin esim. COM(2016) 356 final.

⁹⁰ Alustataloudessa voitontuottamismahdollisuudet ovat asiakasrajapinnoissa eivätkä niinkään tuotteissa. Näin mm. Goodwin 2015, joka toteaa, että tästä syystä henkilökuljetuksia tarjoavan Uberin ei tarvitse omistaa autoja, globaalisti majoittajille huoneistoja tarjoavan Airbnb:n ei tarvitse omistaa lainkaan kiinteistöjä eikä maailman suurimpiin medioihin kuuluvan Facebook-alustan tarvitse tuottaa lainkaan sisältöä. Goodwin huomauttaa, että alustojen toiminta keskittyy asiakasrajapintojen ja niistä muodostuvien digitaalisten jakeluketjujen hallinnointiin.

⁹¹ Esimerkiksi vertaisluottojen kohdalla alustat määrittelevät käyttöehdoissaan sijoittajan luotonantajaksi ja velkasuhteen sijoittajan ja luotonottajan väliseksi. Ks. mm. Fixura Ab Oy:n yleiset ehdot sekä Fellow Financen yleiset käyttöehdot. Uber B.V. käyttöehdot, kohta 2, jossa todetaan, että ”Uber ei tarjoa henkilö- tai tavarakuljetuspalveluja tai toimi kuljetuspalveluna, vaan kyseisiä kuljetuspalveluja tarjoavat yksityiset kolmannen osapuolen toimijat, jotka eivät ole Uberin tai sen sisarliikkeiden palveluksessa”.

⁹² Kritiikistä ks. mm. Srnicek 2017, s. 46 ss., jonka mukaan alustat pyrkivät omilla toimillaan käyttämään kontrollivaltaa alustan käyttäjiin nähden. Ks. myös Koolhoven 2018, s. 419 ss.

puoliselta välittäjältä. Kuluttaja-käyttäjien näkökulmasta voikin olla haastavaa selvittää, kuka tosiasiallinen vastapuoli on.⁹³

Euroopan komissio on yhteistyötaloutta koskevassaan tiedonannossaan esittänyt kriteereitä,⁹⁴ joiden avulla voidaan arvioida, tarjoaako alusta sittenkin kohdehyödykkeen. Kriteerien keskiössä on *alustan tarjoajiin kohdistama määräys- tai vaikutusvalta*. Näiden kriteerien täyttyminen voi indikoida sitä, että alusta kohdistaa käyttäjiinsä nähden sellaista määräys- ja vaikutusvaltaa, että *alustan katso- taankin tosiasiallisesti tarjoavan myös itse kohdepalvelun*. Ensinnäkin tulee tarkastella, määrääkö alusta kohdepalvelun hinnan vai antaako se korkeintaan raamit hinnoittelulle. Toiseksi tulee selvittää, päättääkö alusta kohdepalvelun keskeisistä sopimusehdoista, ja kolmanneksi omistaako alusta hyödykkeen tarjoamisen osalta keskeiset resurssit. Kaikkien kriteerien täytyessä on selkeitä viitteitä siitä, että alusta käyttää tarjoajiin nähden merkittävää määräys- ja vaikutusvaltaa. Lisäksi voidaan käyttää muitakin perusteita, kuten sen arviointi, kuka kantaa kohdehyödykkeen tarjoamisesta aiheutuvat kulut ja riskit.⁹⁵

Komission kriteerit on laadittu sen erottelemiseksi, onko alustan välityspalvelussa kysymys pelkästään tietoyhteiskunnan palvelusta vai tarjoaako alusta tietoyhteiskunnan palvelun lisäksi myös muuta palvelua. Nimittäin tietoyhteiskunnan palvelun käsitteen avulla voidaan arvioida sitä, rajoittuuko alustan toiminta vain sähköisen välityspalvelun tarjontaan vai ulottuuko alustan toiminta välityspalvelua laajemmaksi, jopa kohdehyödykkeen tarjoamiseksi. Seuraavassa pureudutaan tarkemmin tietoyhteiskunnan palvelun käsitteeseen sekä sitä koskevaan EUT:n tulkintaan.

⁹³ Busch – al. 2016, s. 7–8. Tällöin herää myös kysymys siitä, tulisiko alustalla olla myös vastuu tarjoajan suoritushäiriöstä.

⁹⁴ Ruotsin jakamistaloutta koskevassa mietinnössä komission kriteereitä ei ole pidetty sitovina, joten ratkaisut on tehtävä Ruotsin sopimusoikeuden mukaisesti. Ks. SOU 2017:26.

⁹⁵ Ks. COM(2016) 356 final, s. 6–7.

4.2 Alustan määräysvallan ja välittäjäaseman arviointia tietoyhteiskunnan palveluja koskevan direktiivin ja EUT Uber Spain -ratkaisun näkökulmasta

Tietoyhteiskunnan palvelulla tarkoitetaan sähköistä kaupankäyntiä koskevassa ns. *e-Commerce*-direktiivissä 2000/31/EY⁹⁶ sähköisesti etäpalveluna vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavaa palvelua, josta tavallisesti maksetaan korvaus.⁹⁷ Vastaava määritelmä on kansallisessa sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa (917/2014, ns. tietoyhteiskuntakaari). Määritelmän piirissä on kaikki sellainen taloudellinen toiminta, joka tapahtuu sähköisesti tietoverkossa. Tällaisiksi palveluiksi on tietoyhteiskuntakaarta edeltävän lain esitöissä katsottu muun muassa verkossa tarjottavat rahoituspalvelut sekä fyysisten tavaroiden ja palvelujen myynti.⁹⁸ Olennaista on, että kysymys on aineettomasta palvelusta, joka toteutetaan sähköisessä muodossa.⁹⁹ Verkkoinfrastruktuurin ja toiminnan sähköisen muodon johdosta alustojen voidaan lähtökohtaisesti ajatella täyttävän tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajan määritelmän.¹⁰⁰

Tietoyhteiskunnan palvelun määritelmän täyttyminen on jakamistalouden alustojen toiminnan harjoittamisen kannalta keskeinen, sillä *e-Commerce*-direktiivin 4 artiklan 1 kohta sisältää periaatteen tietoyhteiskunnan palvelujen vapaudesta. Artiklassa kielletään EU:n jäsenvaltioita asettamasta ennakkolupaa tai vaikutuksiltaan vastaavaa mark-

⁹⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista.

⁹⁷ Ks. direktiivin 2 artiklan a kohta, joka viittaa direktiivissä 98/48/EY annettuun määritelmään. Jälkimmäinen direktiivi on kumottu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2015/1535/EU.

⁹⁸ HE 194/2001 vp, s. 28. Muita tietoyhteiskunnan palveluja ovat yhteyden tarjoaminen viestintäverkkoon pääsemiseksi, tiedonsiirtopalvelut ja tietojen tallennuspalvelut. Sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin säännökset implementoitiin alkuperäisesti ns. *sähkökauppalakiin* eli lakiin tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta (458/2002). Tietoyhteiskuntakaaren säännökset vastaavat asiasällöltään sähkökauppalain säännöksiä niin määritelmien kuin myös palvelujen tarjoamisen vapauden osalta. Ks. HE 221/2013 vp, s. 166–167.

⁹⁹ HE 194/2001 vp, s. 26–27.

¹⁰⁰ Tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tarjoaa tietoyhteiskunnan palvelun. Tarjoajan oikeudellisella muodolla ei ole merkitystä, vaan olennaista on, että toiminnalla on taloudellinen tarkoitus, ks. HE 194/2001 vp, s. 28.

kinoille pääsemisen vaatimusta tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiselle.¹⁰¹ Vastaava säännös on kansallisesti sisällytetty tietoyhteiskuntakaaren 174 §:n 2 momenttiin.¹⁰² Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaus tarkoittaa siis alustojen osalta sitä, että alustat voivat läh-
tökohtaisesti tarjota palveluitaan kaikissa jäsenvaltioissa ilman, että alustojen tulee selvittää jäsenvaltiokohtaisia vaatimuksia ja edellytyksiä palvelujen tarjoamiselle. Riittävää on, että alusta noudattaa sen jäsenvaltion lainsäädäntöä, johon se on sijoittautunut.¹⁰³

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapauden on kuitenkin katsottu koskevan vain puhtaasti sähköisten palvelujen tarjoamista, eikä sen ole katsottu ulottuvan tilanteisiin, joissa alusta vaikuttaa tai osallistuu jakamisen kohteena olevan fyysisen tavarain tai palvelusuorituksen tuottamiseen tai tarjoamiseen.¹⁰⁴ Kysymys on siis siitä, onko alustan tarjoama välityspalvelu erillinen resurssintarjoajan tarjoamasta fyysisestä toimesta tai tavarasta. Jos alustan katsotaan tarjoavan fyysisen kohdepalvelun, voidaan siihen soveltaa niitä sektorikohtaisia markkinoille pääsyn edellytyksiä, joita tyypillisesti sovelletaan ko. hyödykkeiden palveluntarjoajiin. Tällaisia ovat esimerkiksi hallinnolliset toiminnan harjoittamisen aloittamiseen vaadittavat ennakkoluvat sekä sellaiset kansalliset kuluttajansuojalainsäädännön vaatimukset, jotka ylittävät unionin sääntelyn mukaisen vähimmäistason.¹⁰⁵ Tietoyhteiskunnan palveluita tarjoavaan ei näitä edellytyksiä sovelleta.¹⁰⁶

¹⁰¹ Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot eivät voi rajoittaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapautta toisesta jäsenvaltiosta tarjottavien palvelujen osalta. Direktiivin tarkoituksena on varmistaa EY:n perustamissopimuksen 49 artiklan mukaisesti tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaus.

¹⁰² Lainkohdan mukaan ”ETA-valtioon sijoittautuneelle palvelun tarjoajalle ei saa asettaa yhteensovitettuun alaan kuuluvia vaatimuksia, jotka rajoittavat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa Suomessa”.

¹⁰³ Ks. HE 194/2001 vp, s. 15. Vaikka palvelun tarjoajan toiminta kohdistuisi yksinomaan toisiin jäsenvaltioihin, kuuluu toiminnan valvonta sijoittautumisvaltiolle.

¹⁰⁴ Hatzopoulos – Roma 2017, s. 97.

¹⁰⁵ Tietoyhteiskuntakaaren 147 §:n 2 momentin toisen virkkeen mukaan tuomioistuimien tai muu toimivaltainen viranomainen voi rajoittaa palvelun tarjontaa, jos rajoittaminen on tarpeellista mm. kuluttajien suojaamiseksi. On kuitenkin huomattava, että kysymyksessä on vain yksittäistapauksia koskeva poikkeussäännös, rajoituksen toteuttamiselle on oma menettelynsä ja rajoitukseen tulisi turvautua ainoastaan painavista syistä. Rajoittamistoimenpiteiden menettelystä ks. tietoyhteiskuntakaaren 174 §:n 3 mom., rajoittamiseen oikeuttavista tavoitteista ks. e-Commerce-direktiivin perusteluosio sekä HE 194/2001 vp, s. 33–34.

¹⁰⁶ Ks. COM(2016) 356 final.

Alustan välittäjäluonnetta tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen määritelmän täyttymisen näkökulmasta on tarkasteltu Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) ratkaisussa C-434/15 *Asociación Profesional Elite Taxi vs. Uber Systems Sapin SL*, jossa oli kysymys siitä, oliko henkilökuljetuspalveluita välittävän *Uberin*¹⁰⁷ toiminnassa kysymys tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta vai kuljetusalan palvelusta: katsotaanko *Uberin* välityspalvelu SEUT 58 artiklan 1 kohdan tarkoitamaksi kuljetuspalveluksi, jolloin se jää muun muassa sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin ulkopuolelle. Käänteisesti asiakysymys koski myös sitä, täyttääkö *Uberin* välitystoiminta direktiivin 98/34/EY tietoyhteiskunnan palvelun määritelmän, jolloin *Uberin* toiminta kuuluisi e-Commerce-direktiivin soveltamisalaan.

Tapauksessa Barcelonan kaupungin taksinkuljettajien ammatillinen järjestö nosti kanteen Barcelonan kauppatuomioistuimessa, jossa se vaati tuomioistuinta toteamaan, että *Uber Systems Spainin* toiminnalla rikotaan kuljetuspalvelujen luvanvaraisuutta koskevia sääntöjä, ja että kyseinen toiminta merkitsee vilpillisestä kilpailusta annetussa laissa¹⁰⁸ tarkoitettua harhaanjohtavaa käytäntöä ja vilpillistä kilpailua. Barcelonan kauppatuomioistuin katsoi, että *Uberin* toiminnan luokittelu sopimattomaksi ja Espanjan kilpailulainsäädännön vastaiseksi edellyttää sen selvittämistä, pitääkö *Uberilla* olla hallinnollinen ennakkolupa. Tämä puolestaan edellyttää *Uberin* toiminnan luonteen määrittelyä: onko kyseisen yhtiön tarjoamissa palveluissa kyse kuljetuspalveluista, tietoyhteiskunnan palveluista vai näiden kahdentyyppisten palveluiden yhdistelmästä. Tämä luokittelu ratkaisee sen, voidaanko sille asettaa hallinnollista ennakkolupaa koskeva velvoite. Mikäli kyseiset palvelut kuuluvat sisämarkkinoiden palveluista annetun direktiivin 2006/123/EY¹⁰⁹ tai tietoyhteiskunnan palvelun määritelmän sisältävän direktiivin

¹⁰⁷ *Uber*-nimeä käytetään yleisesti *Uber Technologies Inc.* -yhtiön kehittämästä alustapalvelusta.

¹⁰⁸ Ley 3/1991 de Competencia Desleal.

¹⁰⁹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/123/EY palveluista sisämarkkinoilla. Kyseisen direktiivin tavoitteena on edistää palveluntarjoajien sijoittautumisvapautta ja palvelujen vapaata liikkuvuutta sekä edistää palvelutoiminnan aloittamista ja harjoittamista kohtuuttoman hankalia lupajärjestelmiä, rajoituksia ja muodollisuuksia poistamalla sekä hallinnollisia menettelyjä yksinkertaistamalla. Direktiivin III luvussa säädetään vaatimuksia lupajärjestelmille, -menettelyille ja -ehdoille. Kuljetuspalvelut, kuten kaupunkiliikenne ja taksikuljetukset, ovat direktiivin 2 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan direktiivin soveltamisalan ulkopuolella. Ks. direktiivin 5., 21., 42. ja 43. perusteluosio.

98/34/EY soveltamisalaan, Uberin toimintaa ei voida pitää sopimattomana.

Unionin tuomioistuin päätyi harkinnassaan siihen lopputulokseen, ettei Uberin tarjoama palvelu koostu pelkästään välityspalvelusta, jolla luodaan yhteys kuljettajien ja matkustajien välille. Nimittäin Uber luo itse tarjouksen kuljetuksesta, kuljettajien kyyditystoiminta on riippuvainen Uberin sovelluksen käytöstä ja Uberilla on ”*ratkaisevaa vaikutusvaltaa kyseisten kuljettajien tarjoamien palveluiden edellytyksiin*”. Edelleen unionin tuomioistuin totesi, että Uber määrittää sovelluksensa välityksellä matkan enimmäishinnan, perii hinnan asiakkaalta ja suorittaa sen jälkeen osan siitä kuljettajalle.¹¹⁰ Lisäksi tuomioistuin katsoi, että Uberilla on kuljettajiin ja palvelun laatuun ulottuvaa *valvontavaltaa*, mikä ilmenee siten, että kuljettajat voidaan tarvittaessa sulkea toiminnan ulkopuolelle. Näin ollen välityspalvelun on katsottava olevan ”erottamaton osa kokonaispalvelua, jonka pääasiallinen osatekijä on kuljetuspalvelu”. Tällöin Uberin välityspalvelussa ei ole kysymys sähköistä kaupankäyntiä koskevassa direktiivissä viitatussa tietoyhteiskunnan palvelusta, vaan direktiivin 2006/123/EY tarkoittamasta kuljetusalan palvelusta. Uberin tarjoama palvelu ei kuulu palvelujen vapautta koskevan SEUT 56 artiklan soveltamisalaan eikä näin tietoyhteiskunnan palveluja koskevan vapauden piiriin.

Toisin sanoen Uberia ei pidetty pelkkänä välittäjänä kuljettajien ja matkustajien välillä, sillä kuljettamista ja välityspalvelua ei voitu erottaa toisistaan. *Julkiasiamies M. Szpunar* katsoi ratkaisuehdotuksessaan, että Uberin määräysvallan johdosta Uberin toiminnan muodostaa pelkkä kuljetuspalvelu ajoneuvolla, eivätkä kuljettajat harjoita erillistä toimintaa, sillä alustan käyttäminen on toiminnan harjoittamisen edellytys. Lisäksi hän katsoo, että matkustajan ja kuljettajan yhdistämisessä ei itsessään ole taloudellista arvoa. Alustan välityksellä tapahtuva yhteyden luominen on vain valmisteleva vaihe, joka mahdollistaa pääasiallisen palvelun toimittamisen, eikä se näin ole itsenäi-

¹¹⁰ Uber määrittää hinnan matkan pituuden ja keston perusteella ja kysynnän mukaan. Uber myös automaattisesti hoitaa maksun veloituksen, josta se perii 20–25 %:n välityspalkkion.

nen tai pääasiallinen suoritus kuljetuspalveluun nähden.¹¹¹ Jotta tällaista sekamuotoista palvelua voidaan pitää kokonaan sähköisessä muodossa toimitettuna palveluna, edellytetään fyysisessä muodossa toimitetulta palvelusuoritukselta taloudellista riippumattomuutta sähköisestä osasta palvelua,¹¹² mitä kuljetuksella ei tapauksessa ollut. Uber ei ole pelkkä välittäjä, sillä se organisoii ja hallinnoi kattavaa tilausjärjestelmää ja vastaa myös kuljettajien toiminnasta.¹¹³

EUT:n ratkaisun periaatteilla on nähty olevan keskeinen asema myös muiden alustojen aseman määrittelyssä: ratkaisua on kutsuttu ns. *Uber-testiksi*, jonka perustelujen periaatteista käsin voidaan määrittellä myös muiden alustojen asemaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajana.¹¹⁴ Euroopan tuomioistuimessa on tätä kirjoittaessa vireillä ennakkoratkaisupyyntö asiassa *C-390/18 Airbnb Ireland UC*, jossa ensimmäinen asiakysymys koskee sitä, sovelletaanko Irlantiin sijoitautuneen Airbnb Ireland UC -yhtiön (*tässä* pelkkä Airbnb) ylläpitämän alustan välityksellä Ranskassa tarjottaviin palveluihin e-Commerce-direktiivin tietoyhteiskunnan palvelujen vapauden periaatetta, vai tarjoaako Airbnb lisäksi palveluita, joilla on kiinteistöalan liiketoiminnan piirteitä. Käänteisesti kysymys on siitä, voidaanko Airbnb:n toimintaan soveltaa kiinteistöliiketoimien alalla toimivista välittäjistä annetussa ns. Hoguet-laissa nro 70-9 Ranskassa säädettyjä kiin-

¹¹¹ Kun sekä sähköisen että fyysisen palvelun tarjoaja on sama taho tai kun palveluntarjoaja käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa fyysisen palvelun tarjoamista koskeviin ehtoihin siten, että ne muodostavat erottamattoman kokonaisuuden, on paikannettava tarjotun palvelun pääasiallinen osa. Pääasiallisen osan muodostaa siis se osuus palvelusta, johon kyseisen palvelun taloudellinen merkitys perustuu ja joka on taloudellisesti itsenäistä, ks. Julkiasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-434/15, kohdat 34–35.

¹¹² Esimerkkinä julkiasiamies mainitsee lentolippujen ostamiseen tai hotellimajoituksen varaukseen tarkoitetut alustat, joissa välittäjä edistää käyttäjän ja riippumattoman palvelun tarjoajan tai myyjän välisiä suhteita. Uberia ei siten voi verrata lentolippujen ja hotelliin varaamiseen käytettäviin alustoihin.

¹¹³ Julkiasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-434/15, kohta 86.

¹¹⁴ Ks. Busch 2018, joka tarkastelee Uberia koskevan ratkaisun valossa, täyttääkö Airbnb Uber-testin kriteerit: 1) ovatko Airbnb:n käyttäjät riippuvaisia Airbnb:n alustan käytöstä (ns. *market maker* -kriteeri), 2) määrittääkö Airbnb keskeiset ehdot mm. kohteiden hinnoista ja 3) harjoittaako Airbnb merkittävää määräysvaltaa majoittajiin nähden.

teistönvälittäjän ammatinharjoittamista koskevia vaatimuksia.¹¹⁵ Julkisasiamies katsoi ratkaisuehdotuksessaan, että toisin kuin Uberin kohdalla, Airbnb:n alustapalvelu ei ole alustalla toimivien majoittajien toiminnan välttämätön edellytys. Nimittäin Airbnb-alustalla toimii sekä ammattimaisia että ei-ammattimaisia majoittajia, jotka voivat tarjota palveluitaan myös muita kanavia pitkin. Julkisasiamies huomauttaa, että kumpaakin majoitustoiminnan muotoa on harjoitettu jo kauan ennen Airbnb:n markkinoille tuloa. Majoituspalvelut eivät näin myöskään ole erottamaton osa Airbnb:n välityspalvelua, vaan majoituksella on taloudellista itsenäistä arvoa ja toimintaa harjoitetaan itsenäisesti suhteessa Airbnb:n toimintaan.¹¹⁶

Julkisasiamies katsoi myös, ettei Airbnb harjoita sellaista määräysvaltaa, joka kohdistuisi majoituspalvelun harjoittamisen keskeisiin tekijöihin. Airbnb ei määrittele kohteiden sijaintia eikä sitä, millaisia kohteita saa tarjota. Airbnb ei myöskään määrää majoituspalvelun hintaa, vaan majoittajat määrittelevät hinnan tarjonnan ja kysynnän perusteella. Majoittajat määrittelevät itse myös ehdot, joilla huoneisto luovutetaan majoittujalle. Vaikka Airbnb onkin ennalta muotoillut vaihtoehtoja peruutusehdoiksi, majoittaja viime kädessä päättää peruutusehdoista.¹¹⁷ Muun muassa näillä perustein julkisasiamies katsoi, ettei Airbnb:n palvelu täytä myöskään EUT:n muotoilemaa määräysvaltakriteeriä, jolloin Airbnb:n palvelu on erotettavissa fyysisestä majoituspalvelusta. Julkisasiamies katsoi, että palvelu, jossa luodaan sähköisen alustan välityksellä yhteys majoittajan ja majoittujien kanssa, on direktiivissä tarkoitettu tietoyhteiskunnan palvelu silloin,

¹¹⁵ Ks. tarkemmin ennakkoratkaisupyyntö asiassa C-390/18. Ranskalainen tuomioistuimen *Juge d'instruction du tribunal de grande instance de Paris* esittämä ennakkoratkaisupyyntö liittyy rikosoikeudenkäyntiin, jossa vastaajina ovat YA ja Airbnb Ireland UC.

¹¹⁶ Opinion of Advocate General M. Szpunar in case C-390/18. Ks. esim. kohdat 55–60.

¹¹⁷ Ks. tarkemmin Opinion of Advocate General M. Szpunar in case C-390/18, kohdat 71–76, jossa julkisasiamies pohtii lyhyesti myös Airbnb:n valvontavallan merkitystä.

kun alustantarjoaja ei käytä määräysvaltaa majoituspalvelun kannalta olennaisiin menettelyihin.¹¹⁸

Vaikka EUT:n ratkaisu koski markkinoille pääsyn edellytyksiä eikä sinänsä kuluttajansuojaa koskevan sääntelyn soveltumista,¹¹⁹ ratkaisu kuitenkin tarjoaa kuluttajansuojaoikeudelliselle tarkastelulle välineitä ja periaatteita arvioida sitä, milloin alustan tarjoama välityspalvelu ei ole erottamaton ja itsenäinen osa kohdehyödykkeen tarjoamisesta. Toisin sanoen EUT:n ratkaisu on vahvistanut edellytykset, joiden täyttyessä alustat eivät toimi pelkästään välittäjinä, vaan kohdehyödykkeen tarjoajina,¹²⁰ joilla on vaikutukset myös kuluttajansuojaa koskevaan sääntelyyn. Myös julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa asiassa C-390/18 on kehitetty edelleen EUT:n muodostamaa kriteeriä alustan määräysvallasta alustalla tarjottaviin palveluihin. Suomessa alustan tosiasiallisen välittäjäaseman arviointia ja kuluttajansuojasääntelyn soveltumista on lähestytty tarkastelemalla, käyttäkö alusta kohdehyödykkeen tarjoavalle elinkeinonharjoittajalle tyypillistä määräysvaltaa ja toimiiko alusta sopimussuhteessa kuin tarjoaja. Seuraavassa käsitellään tätä problematiikkaa vertaisluottojen osalta.

4.3 Epäaito vertaisluottotilanne ja alustan tosiasiallinen luotonantaja-asema

Suomessa alustan tosiasiallista välittäjäluonnetta on tarkasteltu vertaisluottoja välittävän alustan näkökulmasta. Vertaisluotossa (*peer-to-peer lending*) on kysymys jakamistaloudelle tyypillisestä kolmikantatilanteesta, jossa alusta välittää yksityishenkilöiden välillä lainarahoitusta.¹²¹ Vertaisluottoalustojen kohdalla problematiikka on koskenut sitä, pidetäänkö alustoja pelkästään yksityishenkilöiden välisten luottojen välittäjänä ja markkinapaikkana, vai onko alustan toiminnassa kyse KSL 7 luvun 1 §:n 1 momentin tarkoittamasta luoton-

¹¹⁸ Ibid., kohdat 87–91.

¹¹⁹ Tosin e-Commerce-direktiivin perusteluosiossa nimenomaisesti todetaan, että direktiivillä pyritään varmistamaan myös kuluttajan suojelu. Ks. direktiivin perusteluosio mm. kohta 10 ja 55 sekä 1 artiklan 3 kohta.

¹²⁰ Ks. Hatzopoulos 2019, s. 89.

¹²¹ Kysymys on yksityishenkilön myöntämästä luotosta. Vertaisluottojen käsitteestä tarkemmin ks. Päläs 2017.

myöntämisestä¹²² ja näin ollen *epäaidosta vertaisluottotilanteesta*.¹²³ Luotto-oikeudessa luotonantajana pidetään sitä sopimusosapuolta, joka myöntää luoton ja jolle syntyy luotonottajaa, velallista kohtaan rahamääräinen saamisoikeus.¹²⁴ Luotonantaja-asemaan kuuluu siten harkintavalta sen osalta, kenelle luottoa myönnetään sekä mitä tietoja luotonhakijasta tarvitaan. Lisäksi pääoman luovuttamista edeltäviä luotonantajan toimia ovat päätökset muun muassa myönnettävästä luottosummasta, pääomalle kertyvästä korosta ja muista liitännäismaksuista sekä luoton takaisinmaksuun ja perintään liittyvistä seikoista.¹²⁵ Luotonvälittäjällä puolestaan on pelkästään luottosopimuksen syntymistä edistävä rooli: välittäjä on elinkeinonharjoittaja, joka esittelee tai tarjoaa kuluttajille luottosopimuksia taikka muutoin avustaa kuluttajia luottosopimuksen tekemisessä tai tekee luotonantajan puolesta luottosopimuksia kuluttajan kanssa (KSL 7 luvun 7 §:n 1 mom. 6 k.).

Oikeuskäytännössä ja viranomaistoiminnassa alustan tosiasiallisen aseman arvioinnissa on kiinnitetty huomiota alustan määräysvaltaan, väitettyjen vertaisluottosopimusosapuolten väliseen anonymiteettiin sekä siihen, onko sijoittajan ja luotonottajan välillä tosiasiallisesti luottosuhdetta. Ratkaisussa Vaasan HAO 15.2.2017 17/0051/1 hallinto-oikeus katsoi, että alusta toimi kuten luotonantaja ja käytti määräysvaltaa velkasuhteessa, sillä yhtiö hoiti laajasti velkaan liittyvät toimet kuten luotonhakijan luottotietojen tarkistamisen, tarjosi eräpäivän siirtojärjeste-

¹²² KSL:n 7 luvun soveltamisala sittemmin ulotettiin koskemaan myös vertaisluottoja. Vuonna 2017 voimaan tullut sääntely jätti ratkaisematta monia osapuolten oikeusasemaan liittyviä epäselvyyksiä. Alustan tosiasiallisella luotonantaja-aseman arvioinnilla on yhä vaikutusta mm. siihen, pidetäänkö vertaisluottoihin sijoittavan henkilön pääoman luovutusta arvopaperina vai tavallisena velkakirjana. Tämä puolestaan vaikuttaa vertaisluottosijoittajan tuloverokohteluun, ks. Päläs – Manninen 2019.

¹²³ *Epäaidosta vertaisluottotilanteesta* ks. Päläs 2017, jossa käsitteellä viitataan näennäiseen vertaisluottojärjestelyyn.

¹²⁴ Luotonantajäkäsitteestä ja luottosuhteesta ks. Niemi 2014, s. 19 ss. ja KSL 7 luvun 1 §:n 1 mom., jonka mukaan luotonantaja on elinkeinonharjoittaja, joka ”myöntää tai lupaa myöntää kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisena järjestelyinä”.

¹²⁵ Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 6–7 ja 13–14. Vapaaehtoisesta perinnästä, oikeusteitse tapahtuvasta perinnästä ja maksukyvyttömyysmenettelyistä ks. Niemi 2014, s. 147 ss.

lyitä sekä välitti saatavat perintään tai ulosottoon. Myös Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa 12.11.2014 517 S 14/804 (lainvoimainen) hovioikeus katsoi, että alusta toimi luotonantajana: alusta hoiti luoton markkinoinnin, määrittä luottosopimuksen ja takaisinmaksua koskevat ehdot, kuten koron ja muut kustannukset sekä velkoi saatavaa omissa nimissään. Myös kuluttaja-asiamies on katsonut määräysvallan pidättämisen indikoivan alustan tosiasiallista luotonantaja-asemaa.¹²⁶

Sekä Vaasan hallinto-oikeuden että Rovaniemen hovioikeuden ratkaisuisa väitetyt luottosuhteen osapuolet jäivät toisilleen tuntemattomiksi eivätkä he viestineet keskenään lainkaan – alusta hoiti kaiken yhteydenpidon, allekirjoitti velkakirjat sijoittajan puolesta ja kummassakin tapauksessa alusta oli käyttöehdoissaan kieltänyt lainanottajan ja sijoittajan välisen yhteydenpidon. Vaasan hallinto-oikeuden tarkastelemissa tapauksessa alustan järjestelmä hajautti automaattisesti sijoittajan tekemät sijoitukset sijoittajan valitsemien perusteiden mukaisesti: hallinto-oikeus katsoi alustayhtiön hallinnoivan lainattavia varoja omistajan tavoin asiakasvaratilin ollessa yhtiön nimissä. Rovaniemen hovioikeus katsoi, ettei sijoittajan ja luotonottajan välillä ollut luottosuhdetta, sillä osapuolet jäivät toisilleen tuntemattomiksi, eikä alusta väittänyt saattavansa osapuolia yhteyteen sopimuksen tekemiseksi. Tosiasiallinen luottosuhde vallitsi vertaisluotonvälittäjäksi itsensä luokitelleen alustan ja luotonottajan välillä.

On katsottu, että alustan käyttäessä tyypillisesti luotonantajalle kuuluvaa määräysvaltaa alusta käyttää siten tosiasiallisesti luotonottajaan kohdistuvia velkojan oikeuksia. Lisäksi luottojärjestelyä on hankalaa pitää vertaisluottosopimuksena tilanteessa, jossa rahoitusta tarjoavilla sijoittajilla ei ole lainkaan mahdollisuutta vaikuttaa saatavaan liittyviin asioihin kuten sopimusehtojen sisältöön.¹²⁷ Kysymys on ensinnäkin siitä, missä määrin alusta rajoittaa tai puuttuu kohdehyödykettä koskevan vertaissopimuksen sisältöön ja hyödykkeen toimittamiseen. Mikäli sijoittajan ainoa toimenpide on rahavarojen siirtäminen alustan verkkopalvelun asiakkuustilille, sijoittajan toiminta

¹²⁶ Alusta päätti luoton myöntämisestä, hoiti velkasopimuksen hallinnointiin ja maksuvalvontaan sekä perintään liittyvät toimet, ks. Kuluttaja-asiamiehen uutiskirje 4/2014.

¹²⁷ Päläs – Manninen 2019, s. 9.

näyttää olevan enemmän sijoitustoimintaa kuin luotonantoa.¹²⁸ Toiseksi olennaista on tarkastella resurssintarjoajan ja resurssin käyttäjän välistä tosiasiallista suhdetta. Alustan välittäjänäsemaa voidaan perustellusti kyseenalaistaa etenkin anonyymissa sopimustilanteessa, jossa sijoittaja ja luotonottaja jäävät toisilleen tuntemattomaksi, eikä heidän välillään ei tosiasiallisesti ole sopimuksellista vuorovaikutusta kuten sopimuksen sisältöä koskevia tahdonilmaisuja. Tällöin alustaa voidaan pitää kohdehyödykettä tarjoavana elinkeinonharjoittajana – epäaidossa vertaisluottotilanteessa luottotuotteita tarjoavana luotonantajana. Hyödykkeen osalta kysymys on näin ollen enemmän KSL 1 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta kulutushyödykkeestä kuin vertaisperiaatteella (P2P-suhteessa) tuotetusta palvelusta tai hyödykkeestä.

4.4 Alustan määräys- ja vaikutusvallan merkityksestä tarjoajan oikeusaseman kannalta

Alustan aktiivisella roolilla ja osallisuuden asteella kohdehyödykkeen tarjoamisessa näyttääkin olevan kuluttajansuojasääntelyn soveltumisen ja osapuolten oikeusaseman näkökulmasta merkitystä.¹²⁹ On nähty, etteivät vertaistuotantoon osallistuvat tai siihen vaikuttavat

¹²⁸ Ks. HE 46/2016 vp, s. 103 ja Kuluttaja-asiamiehen uutiskirje 6/2014.

¹²⁹ Alustan aktiivista roolia ja sen merkitystä on EUT:ssa pohdittu tekijänoikeussääntelyn näkökulmasta. EUT:n tuomiossa C-324/09 L’Oreal on pohdittu, milloin sähköisen markkinapaikan ylläpitäjällä on aktiivinen rooli direktiivin 2000/31 tarkoittamalla tavalla: ”Pelkästään se, että sähköisen markkinapaikan ylläpitäjä tallentaa palvelimelleen myyntitarjoukset, vahvistaa palvelunsa yksityiskohtaiset säännöt, saa palvelustaan korvauksen ja antaa yleisluonteisia neuvoja asiakkailleen, ei voi merkitä sitä, että siltä evätään direktiivissä 2000/31 säädetyt vastuuta koskevat poikkeukset. Kun sen sijaan kyseinen ylläpitäjä antaa apua, joka muodostuu muun muassa kyseessä olevien myyntitarjousten esityksen optimoinnista tai näiden tarjousten edistämisestä, on katsottava, että sillä ei ole neutraalia asemaa asianomaisen asiakkaanaan olevan myyjän ja mahdollisten ostajien välillä, vaan sillä on aktiivinen rooli, jonka vuoksi se tuntee näitä tarjouksia koskevat tiedot tai valvoo niitä, eikä näin ollen voi kyseisten tietojen yhteydessä vedota direktiivin 2000/31 14 artiklassa tarkoitettuun vastuuta koskevaan poikkeukseen.” Ks. myös yhdistetyt asiat C-236/08–C-238/08, jossa kysymys oli mm. siitä, voidaanko ns. indeksointipalvelujen tarjoajan vastuuta rajoittaa direktiivin 2000/31/EY 14 artiklan nojalla. Tapauksessa Louis Vuitton Malletier SA katsoi, että hakukoneen yhteydessä mainoslinkkipalvelua (indeksointipalvelu) tarjonnut Google loukkasi Louis Vuittonin tavaramerkkiä, kun Google mahdollisti mainostajille mahdollisuuden valita Vuittonin tavaramerkkejä vastaavia avainsanoja. Tuomion perustelujen mukaan on selvi-

alustat ole tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapauden piirissä.¹³⁰ EUT:n ratkaisun perustelujen keskiöön nousivat Uberin käyttämä vaikutusvalta Uber-kuljettajien kuljetuspalveluiden edellytyksiin sekä se, että Uber määrittä kuljetuksesta matkustajalta perittävän maksun suuruuden sekä harjoitti kuljettajiin nähden valvontavaltaa. EUT:n ratkaisua ja julkisasiamiehen ratkaisuehdotusta on tulkittu siten, että silloin, kun resurssin käyttäjää ja tarjoajaa yhdistävää välityspalvelua ei voida erottaa kohdehyödykkeen tarjoamisesta, alusta onkin itse kohdehyödykkeen tarjoaja – ja näin kohdehyödykkeen tarjoamista koskevan sääntelyn alainen.¹³¹ Vastaavasti julkisasiamiehen Airbnb:tä koskevan ratkaisuehdotuksen perustelut vahvistivat alustan määräysvallan merkityksen alustapalvelun ja sitä kautta tarjottavan majoituspalvelun erillisyyden arvioinnissa.¹³² Suomessa välittäjäluonnetta on tarkasteltu siitä näkökulmasta, käyttääkö alusta tyypillisesti kohdehyödykkeen tarjoajalle kuuluvaa valtaa ja täyttyykö tällöin kohdehyödykettä koskevan sopimustyyppikohtaisen soveltamisalasäännöksen tunnusmerkit.

Alustan vastuun ja velvoitteiden kannalta alustan vallankäyttö näyttäisi merkitsevän perusteita sille, että alustan katsottaisiin toimivan varsinaisena elinkeinonharjoittajana myös kohdehyödykkeen tarjoamisen osalta. Näin ollen alustoihin kohdistuisivat myös kyseisiä hyödykkeitä tarjoavia elinkeinonharjoittajia koskevat velvoitteet. Tällöin alustat eivät voisi rajoittaa vastuutaan esimerkiksi vetoamalla välittäjäasemaansa tai KSL 12 luvun 1 §:ssä mainittuihin välittäjän vastuunrajoitusedellytyksiin. Välittäjän asemaan ovat vahvemmin rinnastetta-

---

tettävä, onko palvelun tarjoajan ”rooli neutraali siten, että sen toiminta on puhtaasti teknistä, automaattista ja passiivista, mikä merkitsee sitä, että se ei tunne tallentamiaan tietoja eikä valvo niitä.” Merkitystä annettiin Googlen roolille kaupallisen viestin laatimisessa tai asiansanojen asettamisessa tai valinnassa. Mikäli Googlella olisi ollut aktiivinen rooli, jonka vuoksi se olisi tuntenut tallennetut tiedot tai valvonut niitä, ei siihen voida soveltaa 14 artiklan poikkeussääntöä.

¹³⁰ Hatzopoulos – Roma 2017, s. 97.

¹³¹ Koolhoven 2018, s. 425 ja Hatzopoulos 2019, s. 96–97.

¹³² Opinion of Advocate General M. Szpunar in case C-390/18.

vissa taas sellaiset alustat, jotka sallivat käyttäjillensä mahdollisimman laajan päätätävällän.¹³³ Kokonaan toinen kysymys on se, mitä alustan tosiasiallinen kohdehyödykkeen tarjoajan asema merkitsee resurssintarjoajan kuluttajansuojaoikeudellisen aseman kannalta. Jos alustan välittäjänluonne katsotaan keinotekoiseksi ja alusta toimii tosiasiallisesti kohdehyödykettä tarjoavana elinkeinonharjoittajana, voiko käyttäjä tästä huolimatta esittää sopimukseen perustuvia vaatimuksia myös resurssintarjoaja kohtaan?

Yksi keino arvioida resurssintarjoajan asemaa on tarkastella, onko käyttäjän ja tarjoajan välillä lainkaan sopimussuhdetta. Epäaidoissa vertaisluottotilanteissa alustan määräysvalta ja luotonantajalle tyypillisesti kuuluvat toimet ovat poistaneet alustoilta välittäjäaseman, jolloin luottosuhde on ollut alustan ja luotonottajan välinen. Rahoitusta tarjoavalla ja luotonottajalla ei ole ollut tosiasiallista välipuhevapautta eivätkä he ole olleet yhteydessä toisiinsa: rahoitusta tarjoavan ja luotonottajan välillä ei ole ollut sopimussuhdetta, vaan alusta on resurssin käyttäjän eli tässä tapauksessa luotonottajan sopimuskuppani. Myös muun muassa Isossa-Britanniassa Uber-kuljettajien työoikeudellisen aseman arvioinnin yhteydessä on kiinnitetty huomiota siihen, onko Uber-kuljettajien ja matkustajien välillä sopimussuhdetta. Kysymys oli siitä, oliko Uberin ja kuljettajien välillä sopimus matkustajien kuljettamisesta, vai oliko Uberin toimintaa arvioitava pelkkänä välitystoimintana, jossa Uber ainoastaan tarjosi varaus- ja maksujärjestelmät ja kuljettajat kyyditsivät matkustajat itsenäisinä urakoitsijoina (*”as independent contractors”*). *Employment Tribunal* -oikeusasteen tuomiossa asiassa *Aslam, Farrar and Others v. Uber* Uberin katsottiin olevan kuljetusyritys ja Uber-kuljettajien *”worker”*-asemassa. Ratkaisussa kiinnitettiin huomiota muun muassa Uberin harjoittamaan vaikutus- ja valvontavaltaan. Tuomioistuin katsoi, ettei kokonaisjärjestelyä voinut tulkita siten, että kuljettajilla olisi ollut

¹³³ Hatzopoulos – Roma 2017, s. 98. Tosin vähemmän passiivisetkin alustat tyypillisesti ohjeistavat palvelujentarjonnassa, ottavat vastaan vakuusmaksuja, hoitavat vakuutusasiat ja antavat hintaehdotuksia ja mallisopimuksia käyttäjiensä käytäväksi.

suora sopimussuhde matkustajiin: kuljettajat eivät voineet itsenäisesti mainostaa palveluitaan ja olla yhteydessä matkustajiin.¹³⁴

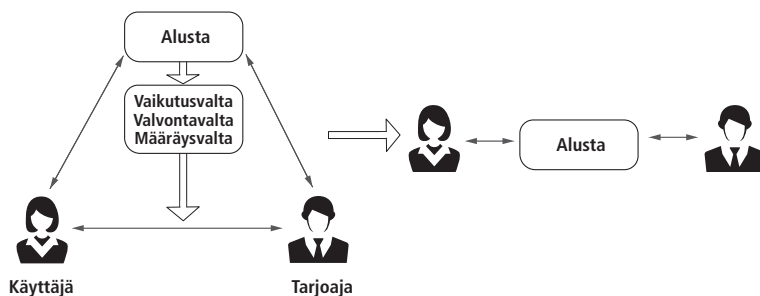
Mikäli tarjoajan ja käyttäjän välillä ei tosiasiallisesti ole sopimussuhdetta, ei käyttäjä voi lähtökohtaisesti esittää vaatimuksia tarjoajaa kohtaan. Tarjoajan mahdollinen työntekijäasema ja alustan valvontavalta viittaavat myös siihen, ettei käyttäjän ja tarjoajan välillä ole tosiasiallisesti sopimussuhdetta. Lisäksi komission tiedonannossa on katsottu, että alustan ja tarjoajan välinen työsuhde indikoi alustan merkittävää määräys- ja vaikutusvaltaa kohdehyödykkeen tarjoamiseen,¹³⁵ joten tästäkin näkökulmasta arvioituna työsuhteen resurssin tarjoajan sijaan olisi perustellumpaa pitää alustaa kohdehyödykkeen tarjoajana. Entä kuinka tarjoajan elinkeinonharjoittajaksi määrittelyyn tulisi suhtautua silloin, kun alustan määräysvalta ja valvontavalta ilmentävät työsuhteen tunnusmerkistön täyttymistä siten, että tarjoajan katsotaan olevan työsuhteessa alustaan? Jakamistalouskontekstissa tämä merkitsisi sitä, että resurssintarjoajaa kohdeltaisiin yhtäältä työntekijänä, toisaalta elinkeinonharjoittajana. Tämä tarkoittaisi sitä, että kahta eri sopimuskokonaisuuden osapuolta suojattaisiin kahdella eri heikomman suojaa ilmentävällä sääntelyllä. Työlainsäädännön ja KSL:n soveltamista tilaaja-suorittaja-suhteeseen on kritisoitu sääntelyn oikeuspoliittiset lähtökohdat sivuuttavana, sillä kummankin lainsäädännön tarkoituksena on suojata heikompaa osapuolta, mutta mainittujen säännösten yhtäaikainen soveltaminen johtaa vastakkaisiin lopputuloksiin: KSL:n tavoitteena on suojata tilaajaa työsuorituksen suorittajaa vastaan ja työlainsäädännön tarkoituksena on taas suojata työn suorittajaa.¹³⁶

¹³⁴ Näin esim. Employment Tribunal asiassa Case Nos: 2202551/2015 & Others; Aslam, Farrar and Others v. Uber, joka koski kuljettajien työoikeudellista asemaa ja oikeutta lakimääräisiin vapaisiin ja vähimmäispalkkaan. Kuljettajat tarjoavat Uberille osaavaa työvoimaa, minkä johdosta Uber pystyy tarjoamaan palveluitaan ja saamaan voittoa. Muutoksenhakuasteena toiminut *Court of Appeal* päätyi ratkaisussaan samalle kannalle kuin Employment Tribunal. *Court of Appeal judgment*, Case No: A2/2017/3467, Uber BV & Ors v Aslam & Ors, 19/12/2018.

¹³⁵ COM(2016) 365 final, s. 6–7.

¹³⁶ Ks. Wilhelmsson 1991, s. 91, jossa hän katsoo rajanveto-ongelmien johtuvan juuri laajasta elinkeinonharjoittajan käsitteestä. Wilhelmsson katsoo, että mikäli työsuhteen tunnusmerkit täyttyvät tilaajan ja suorittajan välillä, ei tällöin ole kysymys KSL:n sääntelyalueesta, jolloin myöskään KSL:ia ei tulisi soveltaa tapauksessa.

Kokoavasti voidaan todeta, että alustan määräys-, vaikutus- ja valvontavalta kohdehyödykkeen tarjoamiseen sekä kohdehyödykettä koskeviin keskeisiin sopimusehtoihin saattavat viitata siihen, että alustan välittäjäasema on lähinnä keinotekoinen. Lisäksi vertaisluottojen kohdalla on katsottu, että määräysvallan käyttäminen ja tarjoajan ja käyttäjän tosiasiallisten sopimismahdollisuuksien puuttuminen tarkoittavat, ettei alusta ole saattanut tarjoajaa ja käyttäjää yhteen: kysymys ei ole välitystoimeksiannon suorittamisesta. Tällöin sopimusoikeudellisesti ei myöskään ole kysymys kolmikantaisesta, vertaisperiaatteella tuotetusta hyödykkeestä, vaan lähinnä sopimusketjusta, jossa alusta omissa nimissään tarjoaa oman sopimuskumppaninsa omistamia tai hallinnoimia varallisuuseriä tai sopimuskumppaniltaan hankkimia työsuorituksia tai palveluita:

Kuva 2. Alustan määräysvallan vaikutus sopimisen perusasetelmaan jakamistaloudessa. © Jenna Päläs

Tässä kohtaa on kuitenkin huomautettava, että oikeusjärjestyksemme tuntee myös tilanteita, joissa välittömän sopimussuhteen ylittävä vastuu on syntynyt sopimusketjuissa. Onkin tapauskohtaisesti arvioitava, voiko käyttäjälle syntyä mahdollisuus esittää tarjoajaan kohdistuvia vaatimuksia välittömän sopimussuhteen puuttumisesta huolimatta.¹³⁷

¹³⁷ Vastuusta sopimusketjuissa ks. Norros 2007, s. 3–6, jossa mm. rakennusurakoita pidetään esimerkkinä sopimusjärjestelystä, jossa vastuu voi ylittää välittömän sopimussuhteen.

Mikäli alustan tarjoama välityspalvelu ja kohdehyödykettä koskeva sopimus ovat ns. EUT:n Uber-testin tavalla taloudellisesti itsenäisiä ja toisistaan erillisiä suorituksia, voidaan tilannetta pitää jakamistalouden kolmikantatilanteena.¹³⁸ Vastaavasti tilanne on sama silloin, kun käyttäjät ja tarjoajat ovat aidosti vertaistojoiden asemassa, eli he ovat alustan välityksellä aidosti vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja heillä on itsenäinen mahdollisuus kohdehyödykettä koskevien keskeisten ehtojen määrittämiseen. Alustojen suorittaessa välitystoimeksiannoille tyypillisiä avustavia ja neuvovia toimia¹³⁹ tai korkeintaan tietoyhteiskuntapalveluita täydentävien palveluiden tarjoaminen ovat alustan välittäjäaseman puolesta puhuvia seikkoja. Tällaiset erilaiset lisä-, oheis- tai tukipalvelut,¹⁴⁰ kuten erilaiset luokitus- ja arvostelumekanismit eivät ole vielä osoitus määräys- ja vaikutusvallasta.¹⁴¹ Tällöin on myös perusteltua pitää resurssin tarjoajaa tosiasiallisena tarjoajana, jolloin tarjoajan elinkeinonharjoittajaksi määrittelyä tulee tarkastella erikseen. Tämä tosin jättää alustoilla asioiville kuluttaja-käyttäjille riskin tarjoajan epäselvästä oikeusasemasta.

¹³⁸ Koolhoven 2018, s. 420, jossa hän esittää, että ”matching contract” ja ”sharing contract” tulee voida erottaa toisistaan taloudellisesti, jotta kysymys olisi kolmikantatilanteesta.

¹³⁹ Esimerkiksi laissa kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä (1074/2000) kiinteistönvälittäjillä on erilaisia tiedon- ja selonottovelvollisuuksia ja avustamisvelvollisuus välityskohdetta koskevan sopimuksen ja muista sopimuksen toteutumiseen liittyvistä tehtävistä, kuten siirtomerkinnän tekeminen osakekirjaan ja varainsiirtoveroilmoituksen tekeminen. Ks. Kasso 2005, s. 588 ja HE 58/2000 vp, s. 18.

¹⁴⁰ Kysymys voi olla alustan tarjoamista lisäpalveluista, kuten maksujen välityksestä tai vakuutusluontoisten tuotteiden tarjoamisesta, tai kolmannen palveluntarjoajan alusta käyttäjille tarjoamasta lisäpalvelusta, joilla pyritään alustaperusteisen jakamisen ja vaihdannan tehostamiseen. Esimerkiksi Facebook-alustan ympärille muut toimijat voivat rakentaa omia palveluitaan ja sovelluksiaan sekä tarjota niitä suoraan käyttäjille.

¹⁴¹ COM(2016) 365 final, s. 7.

5 Johtopäätökset: kuluttajien luottamus jakamistalouteen edellyttää alustaympäristöön sovitettua kuluttajansuojaa

Verkkoalustainfrastruktuurit, jakamistalouden toimintamallien valtavirtaistuminen ja vaivaton pääsy tietoverkkoihin ovat mahdollistaneet vaihtoehtoisia tapoja kuluttaa ja hankkia hyödykkeitä. Tämän lisäksi kuka tahansa voi tarjota vajaakäytössä oleviaan resurssejaan toisten käytettäväksi. Tämä on johtanut siihen, että jakamistalouteen osallistuvien kuluttajansuojaoikeudellista oikeusasemaa on yhä hankalampaa määrittää, ja näin myös toimijan oman vastuun ja riskien sisältöä on vaikeampi ennakoida. Kuluttajien näkökulmasta haastavaa onkin tunnistaa, milloin kysymys on ei-ammattimaisesta ja milloin ammattimaisesta tarjoajasta eli elinkeinonharjoittajasta. Vastavasti tarjoajille voi olla haastavaa hahmottaa, milloin hän toimii yksityishenkilönä ja milloin elinkeinonharjoittajana. Oma kysymyksensä on se, milloin alustalle ja sen käyttäjille muodostuu sopimussuhde, milloin tarjoaja ja käyttäjä ovat keskenään sopimussuhteessa (*vertais-sopimus*) ja milloin jakamisessa on kysymys tosiasiallisesti sopimusketjuasetelmasta, jolloin käyttäjällä ja tarjoajalla ei ole sopimusta.

Alustojen osalta voidaan tiivistetysti todeta, että alustat voivat toimia vähittäiskaupan ilmoitustauluihin verrattavina ympäristöinä, osapuolet yhteen saattavana välittäjänä tai jopa itse kohdehyödykkeen tarjoavana, varsinaisena elinkeinonharjoittajana. Jälkimmäisen tilanteen osalta EUT:n oikeuskäytännössä kehittyneillä tulkintakriteereillä, kuten alustan määräysvallalla, on keskeinen rooli alustojen aseman arvioinnissa. Toisin sanoen jakamistalous haastaa myös perinteiset käsitykset välitystoimeksiannoista: käsitys välittämisestä on ollut tietyllä tavalla vakiintunut, mutta alustojen kohdalla jo välittäjäluonteen arviointi edellyttää uusia sopimusoikeudellisia välineitä. Lain tunnistamien välitysmuodoista poikkeavien toimintamallien osalta tulisikin pohtia, edellyttääkö kuluttajien etujen turvaaminen aktiivisina osapuolina toimiviin alustoihin kohdistuvaa sääntelyuudistusta. Esimerkiksi KSL 12 luvun 1 §:n säännöstä ja sen tarkoituksenmukaisuutta tulisi tarkastella kehittyvän alustaympäristön näkökulmasta osana digitaalisen sopimisen aikakautta. KSL 12 luvun sääntely on sel-

laisenaan perusteltu, kun kyse on perinteisestä välityksestä eli tilanteesta, jossa välittäjä saa tuotteen haltuunsa arvioitavakseen ja välitys-sopimus tehdään yksilöllisesti. Tällöin välittäjällä on käsitys tuotteen laadusta ja siitä, millä ehdoilla tuote voidaan myydä. Jos taas kyse on massaluonteisesta toiminnasta, joka tapahtuu alustalla käyttäjälähtöisesti, alustan virhevastuu ei ole luonteva lähtökohta. Vastuun ottaminen pitäisi ennemmin hahmottaa kuluttajalle tarjottavana lisäetuna. Aikoinaan autokaupan ongelmiin ratkaisuksi säädetty lainkohta on toimiva perinteisessä irtaimen esineen kaupassa, kun taas alustaympäristön ongelmia se ei välttämättä ratkaise. Kuluttajan oikeusturvan kannalta on kuitenkin tärkeää, että välitystoiminnan mallia ei käytetä virhevastuun kiertämiseen.

Yhteiskäytössä ja jakamistaloudessa ei aina ole kyse kokonaan uudesta palvelusta, vaan vanhan liiketoimintamallin siirtämisestä digitaaliseen ympäristöön. Auton yhteiskäyttösopimus voi olla perinteistä auton vuokrausta silloin, kun alustan omistaja omistaa myös vuokratavat autot. Elinkeinonharjoittajaksi määrittely edellyttää tapauskohtaista arviointia sopimussuhteiden ja jakamistolouteen osallistuvien tahojen välisestä kokonaisjärjestelystä. Tämä puolestaan edellyttää juristeilta osaamista ja ymmärrystä alustoilla tapahtuvista olosuhteista ja erityispiirteistä, kuten liiketoimintamalleista ja osapuolten roolista sekä alustaympäristölle tyypillisistä ja tilannekohtaisista riskeistä ja ongelmista, joita kuluttajat voivat kohdata. Haasteita lisää myös se, että osapuolten aseman määrittely ja osa vastuun kohdentumisesta ratkeaa unionitason sääntelyn, osa puhtaasti kansallisen siviilioikeudellisten säännösten perusteella.

Läpinäkyvä tieto osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista lisäävät saksalaisen selvityksen mukaan jakamistolouteen osallistuvien luottamusta.¹⁴² Jakamistalouden oikeudelliset epäselvyydet ovatkin kuluttajien turvallisuuden kannalta yksi keskeinen teema viranomaisille ja lainsäätäjille. Toisaalta OECD:n selvityksessä kuluttajien asenteista todettiin, että vaikka kuluttajien arviot peer-to-peer-alustoista eivät olleet yhtä myönteisiä kuin eräistä muista toimijoista, kyse ei kuitenkaan ollut varsinaisesta epäluottamuksesta.¹⁴³ Useat maat ovat toistai-

¹⁴² Wiencierz – Röttger 2019.

¹⁴³ OECD 2017, s. 51.

seksi olleet syystäkin varovaisia sääntelyn kiirehtimisen kanssa. Sääntelyn sijasta on pidetty etusijalla erilaisia soft law -ratkaisuja kuten alan tai toimijan itsesääntelyä tai kuluttajajärjestöjen ja viranomaisen kanssa yhteistyössä toteutettua kansasääntelyä.¹⁴⁴ Myös Pohjoismaissa alustan vastuu on koettu epäselväksi, mutta lähestymistavat ovat olleet maltillisia. Ruotsin komiteamietinnössä vuodelta 2017 on todettu, että kynnys kuluttajan arvioimisesta elinkeinonharjoittajaksi on matala, ja uusien säännösten sijasta pidetään etusijalla informaatiota ja mallisopimusten laatimista.¹⁴⁵ Norjassa vuonna 2016 asetettu komitea ehdotti, että viranomaiset ja jakamistalustat kehittäisivät parhaita käytäntöjä kuluttajansuojan alueella.¹⁴⁶ Tanskassa on myös laadittu strategia jakamistaloutta varten. Siinä on ehdotettu useita toimenpiteitä vauhdittamaan jakamistaloutta. Erityisesti lyhytaikaiseen asumiseen on ehdotettu uusia säännöksiä.¹⁴⁷ Tanskalaisen kuluttajariitalautakunnan (*Forbrugerklagenævnet*) käytännön mukaan on arvioitava yksittäistapauksittain, voiko käyttäjä vedota alustan vastuuseen. Mitä tulee välittäjän korvausvastuuseen, Tanskassa ei ole siitä nimenomaisia säännöksiä vaan tilannetta on arvioitava yleisten periaatteiden pohjalta.¹⁴⁸

Kokonaan uutta sääntelyä jakamistalouden kuluttajansuojakysymyksiin on luvassa. EU:n *New Deal for Consumers* -hankkeessa pyritään parantamaan kuluttajan asemaa alustataloudessa muun muassa siten, että alustalla toimivan tahon olisi täsmennettävä, onko kyse yrityksestä vai kuluttajasta. Jos kyse on kuluttajasta tarjoajana, alustan on lisäksi informoitava käyttäjiä siitä, että kahden kuluttajan suhteeseen

¹⁴⁴ Näin esim. Cohen – Sundararajan 2015. Esimerkiksi Ison-Britannian osalta eräänlaista soft law'ta edustaa Sharing Economy UK -yhteenliittymän Code of Conduct -säännöstö.

¹⁴⁵ SOU 2017:26 s. 275: ”Privatperson som mer än enstaka gånger, och i yrkesmässiga former, erbjuder en viss typ av delningsekonomisk tjänst, kan komma att ses som näringsidkare vid en rättslig prövning. Det gäller oavsett om vinstsyfte finns och oberoende av om verksamheten i skattehänseende utgör näringsverksamhet eller är momspliktig.”

¹⁴⁶ Ongelmaksi nähtiin, että yksityishenkilöillä ei ole samoja oikeuksia kuin kuluttajansuojasäännösten nojalla. Esimerkiksi peruuttamisoikeutta ei asiakkaalla, kuluttajalla ole eikä ole selvää, kuka kantaa vastuun varsinaisen palvelun toimittamisesta, kuten esimerkiksi auton vuokrassa, ks. NOU 2017:4. Ks. myös Norjan Forbrugerrådetin lausunto.

¹⁴⁷ Regeringen Danmark 2017.

¹⁴⁸ Regeringen Danmark 2017.

ei sovelleta EU:n kuluttajansuojadirektiivejä. Myös komission UCPD:tä koskevassa vuonna 2016 päivitetystä *Guidance*-asiakirjassa todetaan, että kun yhteistyötalouden alusta katsotaan *elinkeinonharjoittajaksi* ja se harjoittaa kaupallista toimintaa kuluttajia kohtaan, sen on noudatettava direktiivin huolellista ammatinharjoittamista ja avoimuutta koskevia vaatimuksia. Erityisesti olennaisten tietojen mainitsematta jättämisen välttämiseksi yhteistyötalouden alustan tulisi UCPD:n 6 artiklan 1 kohdan f alakohdan ja 7 artiklan 1 ja 2 kohtien mukaisesti antaa asianomaisille kolmannen asemassa oleville elinkeinonharjoittajille mahdollisuus ilmoittaa käyttäjille olevansa elinkeinonharjoittajia.¹⁴⁹ Vastaavat edellytykset on kirjattu keväällä 2019 direktiiviehdotukseen tiettyjen keskeisten kuluttajansuojadirektiivien muuttamisesta (nk. Omnibus-direktiivi).¹⁵⁰ Alustat (*online marketplace*) on määritelty siten, että määritelmään sisältyy alustapalvelu, joka mahdollistaa kuluttajille etäsopimusten tekemisen elinkeinonharjoittajien tai kuluttajien kanssa.¹⁵¹ Kuluttajille olisi tiedotettava selkeästi, miten vastuu jakautuu alustan ja sillä toimivan tarjoajan välillä.¹⁵²

Jakamistalouden kuluttajansuojakysymyksiä ratkottaessa olennaista onkin erottaa, milloin oikeusongelmiin voidaan vastata voimassa olevasta sääntelystä käsin ja mitkä tilanteet ovat sellaisia, jotka edellyttävät uutta sääntelyä. Tämä taas edellyttää tutkittua ja selvitettyä tietoa jakamistalouden vaikutuksista, ominaispiirteistä ja oikeudellisista ulottu-

¹⁴⁹ Ks. UCPD Guidance -asiakirja kohta 5.2.5. Lisäksi alustan olisi tiedotettava kuluttajille, soveltaako se joitain kriteerejä sillä toimivien toimittajien valintaan ja suorittaako se niiden luotettavuutta koskevia tarkastuksia sekä millaisia nämä mahdolliset kriteerit ja tarkastukset ovat.

¹⁵⁰ Ks. direktiiviehdotus 2018/0090(COD). Omnibus-direktiivin myötä lisätään hakutulosten läpinäkyvyyttä – myös kuluttajien tarjoamien palvelujen osalta – ja veloitetaan alusta huolehtimaan kuluttaja-arvioiden oikeellisuudesta kertomalla, millä tavoin arviointien aitous varmistetaan.

¹⁵¹ Lisäys UCP-direktiivin määritelmiin: ”Online marketplace means a service which allows consumers to conclude distance contracts with other traders or consumers using software, including a website, part of a website or an application that is operated by or on behalf of the trader.”

¹⁵² Ks. direktiiviehdotus 2018/0090(COD) kohta 27: ”Online marketplace may refer to the third party trader as being solely responsible for ensuring consumer rights or describe its specific responsibilities where it assumes the responsibility for certain aspects of the contract, for example, delivery or the exercise of the right of withdrawal.”

vuuksista. Lisäksi uusien sääntelyhankkeiden ja voimassa olevan sääntelyn muodostamaa kokonaisuutta tulisi tarkastella alustoilla asioivien kuluttajien aseman näkökulmasta: pirstaloitunut lainsäädäntö ja eri aikaan säädetyt oikeusnormit voivat johtaa epätarkoituksenmukaisiin ja epäjohdonmukaisiin lopputuloksiin.¹⁵³ Jotta jakamistalouden palvelujen käyttö lisääntyisi, edellyttää se jakamistalouden alan toimijoilta aktiivisuutta: jakamistalouden toimijoiden tulisi myös itse sitoutua kehittämään toimintaperiaatteitaan ja lisäämään sitä kautta luotettavuuttaan. Toisilleen entuudestaan tuntemattomien välinen taloudellinen toiminta edellyttää erilaista luottamusta. Kuluttajakäyttäjän näkökulmasta on keskeistä, että tarjoaja ja alusta kantavat niillä olevan vastuun. Kun palvelualustan ylläpitäjä huolehtii riittävästä vakuutus- turvasta, henkilöllisyyksien ja rikosrekisterin tarkistamisesta, tietotur- vasta, maksujen oikea-aikaisesta välittämisestä ja reklamaatioiden hoitamisesta, kuluttajat voivat luottaa palveluun.¹⁵⁴ Kysymys on myös kansalaisten yhdenvertaisuudesta ja osallisuudesta: tarvitaankin tapoja, joilla netissä toimivat palvelut saataisiin laajemman käyttäjäryhmän, myös ikääntyvien ja vähävaraisten, ulottuville.¹⁵⁵

¹⁵³ Tuleva direktiivi uudistus olisikin hyvä yhteys päivittää KSL:n 12 luvun 1 §:n säännöksen sisältö.

¹⁵⁴ Keinoina herättää kuluttajien luottamus nähdään läpinäkyvyyden ohella laadukas design ja viestintä, toimiva asiakaspalvelu ja muiden kuluttajien arviot. Ks. Finley 2019.

¹⁵⁵ Peltonen, Jakamistalouden edut tulisi ottaa laajempaan käyttöön, HS 24.8.2015. Jakamistalouteen osallistuminen ei yleensä ole mahdollista ilman älypuhelin- ja maksu- ja luottokorttia.

LÄHTEET

Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.

Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika, Luotto-oikeuden perusteet. Talentum Media Oy 2004.

Botsman, Rachel, The Sharing Economy Lacks A Shared Definition. Saatavissa: <https://www.fastcompany.com/3022028/the-sharing-economy-lacks-a-shared-definition> [viitattu: 12.5.2019]

Botsman, Rachel – Rogers, Roo, What's Mine is Yours. How Collaborative Consumption is Changing the Way We Live. Collins, London 2010.

Busch, Christoph, The Sharing Economy at the CJEU: Does Airbnb pass the "Uber test"? Some observations on the pending case C-390/18 – Airbnb Ireland. *Journal of European Consumer and Market Law*, 4/2018, s. 172–174.

Busch, Christoph – Schulte-Nölke, Hans – Wiewiórowska-Domagalska, Aneta – Zoll, Fryderyk (Busch – al.), The Rise of Platform Economy: A New Challenge for EU Consumer Law? *Journal of European Consumer and Market Law*, 1/2016, s. 3–10.

Cohen, Molly – Sundararajan, Arun, Self-regulation and Innovation in the Peer-to-Peer Sharing Economy. *The University of Chicago Law Review Dialogue*, 82/116, 2015.

COM(2016) 356 final, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Yhteistyötaloutta koskeva eurooppalainen toimintasuunnitelma.

Council of the European Union, 2018/0090(COD), Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993, Directive 98/6/EC of the European Parliament and of the Council, Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council and Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council as regards better enforcement and modernisation of EU consumer protection rules. Saatavissa: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8021-2019-INIT/EN/pdf> [viitattu: 12.5.2019].

Court of Appeal judgment, Case No: A2/2017/3467, Uber BV & Ors v Aslam & Ors, 19/12/2018.

CPC Network 4.6.2018, Common position of national authorities within the CPC Network concerning the commercial practices and the terms of service of Airbnb Ireland. Saatavissa: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/final_common_position_on_airbnb_ireland_4.6.2018_en_002.pdf [viitattu 12.5.2019].

Direktiiviluonnos Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tiettyistä tavarakauppaa koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta sekä direktiivin 1999/44/EY kumoamisesta, 2015/0288 (COD). Saatavissa: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-27-2019-INIT/fi/pdf> [viitattu 12.5.2019].

Employment Tribunals, Case Nos: 2202551/2015 & Others; Aslam, Farar and Others v. Uber. Judgement of 28 Oct. 2016.

Ennakkoratkaisupyyntö asiassa C-390/18, YA ja AIRBNB Ireland UC.

Euroopan komission lehdistötiedote 20.9.2018, EU:n kuluttajansuojasäännöt: Airbnb sitoutuu noudattamaan Euroopan komission ja EU:n kuluttajaviranomaisten vaatimuksia. Saatavissa: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-5809_fi.htm [viitattu 12.5.2019].

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiot ja Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisut:

- yhdistetyt asiat C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, 27.6.2000
- yhdistetyt asiat C-541 ja C-542/99, Cape Snc ja Idealservice MN RE Sas, 22.11.2001
- C-168/05, Elisa María Mostaza Claro vastaan Centro Móvil Mileium SL, 26.10.2006
- yhdistetyt asiat C-236/08–C-238/08, Google France ja Google, Inc. v. Louis Vuitton Malletier ym., 23.3.2010
- C-324/09, L'Oréal SA ym. vastaan eBay International AG ym., 12.7.2011
- C-419/11, Česká spořitelna, a.s. vastaan Gerald Feichter, 14.3.2013
- C-435/11, CHS Tour Services GmbH vastaan Team4 Travel GmbH, 19.9.2013
- C-59/12, BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts vastaan Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV, 3.10.2013
- C-391/12, RLvS Verlagsgesellschaft mbH vastaan Stuttgarter Wochenblatt GmbH, 17.10.2013
- C-497/13, Froukje Faber vastaan Autobedrijf Hazet Ochten BV, 4.6.2015
- C-110/14 P, Horașiu Ovidiu Costea vastaan SC Volksbank România SA, 3.9.2015
- C-107/15 P, Petros Chatzithoma ja Ellenitsa Chatzithoma v. Euroopan komissio ja Euroopan keskuspankki, 8.5.2015

- C-149/15, Sabrina Wathelet vastaan Garage Bietheres & Fils SPRL, 9.11.2016
- C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi v. Uber Systems Spain SL, 20.12.2017
- C-105/17, Komisia za zashtita na potrebitelite vastaan Evelina Kamenova, 4.10.2018.

Fellow Financen käyttöehdot, saatavissa: <https://www.fellowfinance.fi/yleiset/kayttoehdot> [viitattu 12.5.2019].

Finley, Katie, Trust in the Sharing Economy: An Exploratory Study. Centre for Cultural Policy Studies. The University of Warwick. Saatavissa: https://warwick.ac.uk/fac/arts/theatre_s/cp/research/publications/madiss/ccps_a4_ma_gmc_kf_3.pdf [viitattu 24.4.2019].

Fixura Ab Oy:n yleiset ehdot, saatavissa: <https://www.fixura.fi/fi-fi/lainaa/lainanottajan-yleiset-ehdot/> [viitattu 2.3.2019].

Forbrukerrådet 17/8512-1, Hørings svar – ‘Delingsøkonomien – muligheter og utfordringer’, 8.5.2017, saatavissa: <https://fil.forbrukerradet.no/wp-content/uploads/2017/05/horingsvar-om-delingsokonomien-xxx-muligheter-og-utfordringer.pdf> [viitattu 12.5.2017].

Frenken, K. – Schor, J., Putting the sharing economy into perspective. *Environmental Innovation and Societal Transitions* 23 (2017) 3–10.

Goodwin, Tom, The Battle Is for the Customer Interface. TechCrunch. Julkaistu 3.3.2015. Saatavissa: <https://beta.techcrunch.com/2015/03/03/in-the-age-of-disintermediation-the-battle-is-all-for-the-customer-interface/> [viitattu 23.3.2019].

Hamari, Juho – Sjöklint, Mimmi – Ukkonen, Antti, The Sharing Economy: Why People Participate in Collaborative Consumption. *Journal of the Association for Information Science and Technology*. Verkkojulkaisu 2015. Saatavissa: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/asi.2016.67.issue-9/issuetoc> [viitattu 23.3.2019].

Harmaala, Minna-Maari – Toivola, Tuija – Faehnle, Maija – Mäenpää, Pasi – Nylynd, Mats (Harmaala – al.), Jakamistalous. Alma Talent 2017.

Hatzopoulos, Vassilis, After Uber Spain: the EU’s approach on the sharing economy in need of review? Case Comment. *European Law Review*, 1/ 2019, s. 88–98.

Hatzopoulos, Vassilis – Roma, Sofia, Caring for Sharing? The Collaborative economy under EU Law. *Common Market Law Review* 54: 81–128, 2017.

Hausemer, Pierre – Rzepecka, Julia – Dragulin, Marius – Vitiello, Simone – Rabuel, Lison – Nunu, Madalina – Rodriguez Diaz, Adriana – Psaila, Emma – Fiorentini, Sara – Gysen, Sara – Meeusen, Tim – Quaschnig, Simon – Dunne, Allison – Grinevich, Vadim – Huber, Franz – Baines, Linda, (Hausemer – al.), Exploratory study of consumer issues in online

peer-to-peer platform markets. Final report. European Commission 2017.

HE 8/1977 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle Kuluttajansuojalainsäädännöksi.

HE 360/1992 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 14/1994 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle asuntokauppaa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 304/1994 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle uusiksi huoneenvuokralaeiksi ja niihin liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 58/2000 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä.

HE 194/2001 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 221/2013 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle tietoyhteiskuntakaareksi sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain 161 §:n ja rikoslain 38 luvun 8 b §:n muuttamisesta.

HE 46/2016 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle joukkorahoituslaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hemmo, Mika, Vahingonkorvausoikeus. Sanoma Pro 2006.

Julkisasiamies Pedro Cruz Villalón ratkaisuehdotus 23.4.2015, asiassa C-110/14, Horațiu Ovidiu Costea vastaan SC Volksbank România SA.

Julkisasiamies Henrik Saugmandsgaard Øen ratkaisuehdotus asiassa C-149/15, Sabrina Wathelet vastaan Garage Bietheres & Fils SPRL.

Julkisasiamies M. Szpunarin ratkaisuehdotus asiassa 31.5.2018 asiassa C-105/17, Komisia za zashtita na potrebitelite (kuluttajansuojakomissio) vastaan Evelina Kamenova.

Julkisasiamies M. Szpunarin ratkaisuehdotus 11.5.2017, asiassa C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi vastaan Uber Systems Spain SL.

Kasso, Matti, Asunto- ja kiinteistökauppa. Talentum Media Oy 2005.

Koolhoven, Rosalie, The ”Matching” Platform and Madatory Agency Law. Teoksessa: Davidson, N., Finck, M. and Infranca, J. (toim.), The Cambridge Handbook of the Law of the Sharing Economy, 2018

Koopman, Christopher – Mitchell, Matthew – Thierer, Adam, The Sharing Economy and Consumer Protection Regulation. The Case for Policy Change. The Journal of Business, Entrepreneurship & the Law, Vol. 8, Issue 2, s. 530–545.

Kotimainen oikeuskäytäntö:

- KKO 2005:86
- KKO 2008:107

Jakamistalous ja kuluttajansuoja

- KKO 2012:121
- KHO 2013:118
- Rovaniemen hovioikeus 12.11.2014 517 S 14/804
- Vaasan hallinto-oikeus 15.12.2017 17/0051/1
- Vaasan hovioikeus 31.10.1991 2032 S 90/618.

Kuluttaja-asiamiehen uutiskirje 4/2014, Vertaislainat pikaluottomarkkinoilla. Saatavissa: <http://www.anpdm.com/article/5D415D4A764743/13724160/2146916> [viitattu 30.11.2018].

Kuluttaja-asiamiehen ratkaisu asiassa KKV 12/14.08.01.05/2014.

Kuluttajavalituslautakunnan ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisut:

- kuluttajavalituslautakunnan päätös 13.12.1989, dnro 88/35/4167
- kuluttajavalituslautakunnan päätös 21.10.1999, dnro 98/39/1833
- kuluttajavalituslautakunnan päätös 11.12.2000 dnro 99/35/1559
- kuluttajariitalautakunta 16.3.2001, dnro 99/81/2047
- kuluttajariitalautakunta 27.2.2002, dnro 01/35/883
- kuluttajariitalautakunta 9.3.2005, dnro 03/37/2815
- kuluttajariitalautakunta 20.10.2016, dnro 4628/33/2014.

Määttä, Kalle, Verolakien tulkinta. Edita 2014.

Niemi, Marja-Leena, Luotto-oikeus. Luottotyypit, perintäprosessit ja takaisinsaanti. Talentum Media Oy 2014.

Norros, Olli, Vastuu sopimusketjussa. Sanoma Pro Oy 2007.

NOU 2017:4, Delingsøkonomien – muligheter og utfordringer. Norges offentlige utredninger. Saatavissa: <https://www.regjeringen.no/contentassets/1b21cafea73c4b45b63850bd83ba4fb4/no/pdfs/nou201720170004000dddpdfs.pdf> [viitattu 24.4.2019].

OECD 2016, ”Protecting Consumers In Peer Platform Markets: Exploring The Issues”, *OECD Digital Economy Papers*, No. 253, OECD Publishing, Paris, saatavissa: <https://doi.org/10.1787/5jlwvz39m1zw-en> [viitattu 12.5.2019].

OECD 2017, ”Trust in peer platform markets: Consumer survey findings”, *OECD Digital Economy Papers*, No. 263, OECD Publishing, Paris, saatavissa: <https://doi.org/10.1787/1a893b58-en> [viitattu: 12-5-2019].

Opinion of Advocate General M. Szpunar delivered on 30 April 2019 in C-390/18, YA and AIRBNB Ireland UC v Hôtelière Turenne SAS and others.

Peltonen, Anja, Jakamistalouden edut tulisi ottaa laajempaan käyttöön, HS 24.8.2015.

Peltonen, Anja – Määttä, Kalle, Kuluttajansuojaoikeus. Talentum 2015.

Päläs, Jenna, Vertaisluotot ja sääntelysoikeus. Edilex 2017/21.

Päläs, Jenna – Manninen, Petri, Vertaisluottosijoitus – arvopaperi vai ei? Siviilioikeudellisia välineitä vertaisluottosijoituksen arvopaperiluonteen

arvioitiin etenkin arvonmenetyksen vähennyskelpoisuuden näkökulmasta. Verotus-lehti 1/2019, s. 75–88.

Regeringen Danmark, Deleøkonomi i Danmark. Strategi for vækst gennem deleøkonomi, 2017. Saatavissa: <https://www.regeringen.dk/media/4152/strategi-for-vækst-gennem-deleøkonomi-kort-fortalt.pdf> [viitattu 24.4.2019].

Schor, Juliet, Debating the Sharing Economy. Great Transition Initiative. Essay October 2014. Saatavissa: <http://greattransition.org/publication/debating-the-sharing-economy> [viitattu: 25.3.2019].

Sharing Economy UK, Code of Conduct, saatavissa: <http://www.sharing-economyuk.com/code-of-conduct> [viitattu: 12.5.2019].

Smorto, Guido, Protecting the weaker parties in the platform economy. Teoksessa: Davidson, N., Finck and Infranca (toim.), Handbook on law and regulation of the sharing economy, 2018.

SOU 2017:26, Delningsekonomi. På användarnas villkor. Betänkande av utredningen om användarna i delningsekonomin. Statens Offentliga utredningar. Saatavissa: <https://www.regeringen.se/495f62/contentassets/82aabf7f731c4e18aaee3b8dc3621063/delningsekonomi--pa-anvandarnas-villkor-sou-201726> [viitattu 24.4.2019].

Srnicek, Nick, Platform Capitalism. Polity Press 2017.

SWD(2016) 163 final, ns. UCPD Guidance-asiakirja: Ohjeet sopimattomista kaupallisista menettelyistä annetun direktiivin 2005/29/EY täytäntöönpanoa ja soveltamista varten. Oheisasiakirja. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Rajat ylittävän verkkokaupan kokonaisvaltainen edistäminen Euroopan kansalaisten ja yritysten hyväksi.

TEM, Työ- ja elinkeinoministeriö, Jakamistalouden säädösympäristö. Haasteet ja kehittämistarpeet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, yritykset, 44/2017. Helsinki 2017.

Uber B.V. käyttöehdot, päivitetty 4.12.2017. Saatavissa: <https://www.uber.com/fi/legal/terms/fi/> [viitattu 3.4.2019]

Wiencierz Christian – Röttger, Ulrike, Konsumentenvertrauen in der Sharing Economy Vertrauensprozesse in einer digitalen Welt des Tauschens und Teilens. Die Working Papers des Kompetenzzentrums Verbraucherforschung NRW. Dezember 2017. Saatavissa: https://www.verbraucherforschung.nrw/sites/default/files/2017-12/kvfwfp_06_2017_Konsumentenvertrauen%20in%20der%20Sharing%20Economy.pdf [viitattu 24.4.2019].

Wilhelmsson, Thomas, Suomen kuluttajansuojajärjestelmä. Yleinen osa. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1991.